

Varhaiskasvatussuunnitelma

LAPSI KASVUN POLULLA RAUMALLA

**Rauman kaupungin
päivähoito 2006**

SISÄLTÖ

OSA I

RAUMAN VARHAISKASVATUSSUUNNITELMAN PERUSTEET	2
--	---

1. JOHDANTO	3
-------------------	---

2. RAUMAN VARHAISKASVATUKSEN LINJAUKSET JA STRATEGIAT	5
---	---

3. VARHAISKASVATUKSEN TOIMINTA-AJATUS JA ARVOT.....	8
---	---

3.1 Rauman varhaiskasvatuksen toiminta-ajatus	8
---	---

3.2 Rauman varhaiskasvatuksen arvot	8
---	---

OSA II

VARHAISKASVATUKSEN TOTEUTTAMINEN	10
--	----

4. TAVOITTEENA ON HYVINVOIVA LAPSI	11
--	----

4.1 Perushoito ja terveys	11
---------------------------------	----

4.2 Kieli, vuorovaikutus ja viestintä	13
---	----

4.3 Lapselle ominaisia tapoja toimia	15
--	----

4.3.1 Leikkiminen - ”Syötäis vähän, nukkuttais vähän, leikittäis paljon”	15
--	----

4.3.2 Liikkuminen	17
-------------------------	----

4.3.3 Tutkiva lapsi, oppiminen ja toiminta- ja oppimisympäristö	19
---	----

4.3.4 Taiteellinen kokeminen ja ilmaiseminen	20
--	----

4.4 Sisällölliset orientaatiot	21
--------------------------------------	----

4.4.1 matemaattinen orientaatio	21
---------------------------------------	----

4.4.2 Ympäristö, luonto ja kestävä kehitys.....	22
---	----

4.4.3 Historiallinen orientaatio: Perinne	24
---	----

4.4.4 Esteettinen orientaatio	26
-------------------------------------	----

4.4.5 Eettinen orientaatio	27
----------------------------------	----

4.4.6 Uskonnollis-katsomuksellinen orientaatio.....	28
---	----

5. ERITYINEN TUKI VARHAISKASVATUKSESSA	28
--	----

5.1 Lapsen tuen tarve ja sen arviointi	28
--	----

5.2 Varhaiskasvatuksen tukitoimet Raumalla.....	29
---	----

6. ERI KIELI- JA KULTTUURITAUSTAISTEN LASTEN VARHAISKASVATUS.....	30
---	----

7. YHTEISTYÖ	31
--------------------	----

7.1 Kasvatuskumppanuus	31
------------------------------	----

7.2 Moniammatillinen verkostoyhteistyö Raumalla	32
---	----

8. VARHAISKASVATUKSEN SISÄLLÖLLINEN ARVIOINTI, KEHITTÄMINEN JA SEURANTA	34
---	----

LÄHTEET	36
---------------	----

LIITTEET.....	38
---------------	----

OSA I

RAUMAN VARHAISKASVATUSSUUNNITELMAN PERUSTEET

1. JOHDANTO

Varhaiskasvatus on pienten lasten eri elämänpiireissä tapahtuvaa kasvatuksellista vuorovaikutusta, jonka tavoitteena on edistää lapsen tasapainoista kasvua, kehitystä ja oppimista. Varhaiskasvatusta järjestetään valtakunnallisten linjausten mukaisesti päiväkodeissa, perhepäivähoidossa ja avoimena toimintana. Palveluja tuottavat kunnat, järjestöt, yksityiset palveluntuottajat ja seurakunnat. Varhaiskasvatus, esiopetus, ja perusopetus muodostavat lapsen kehityksen kannalta johdonmukaisesti etenevän jatkumon. Varhaiskasvatuksen piiriin kuuluvat myös oppivelvollisuusikäiset lapset, jotka käyttävät varhaiskasvatuspalveluja.

Raumalla on laadittu esiopetuksen opetussuunnitelma vuonna 2001. Perusopetuksen 1-2-luokkien opetussuunnitelmat ovat valmistuneet vuonna 2004. Nyt laadittu varhaiskasvatuksen suunnitelman asettuu näiden suunnitelmien alkupäähän ja näin näistä kolmesta suunnitelmasta muodostuu johdonmukaisesti etenevä kokonaisuus.

Rauman varhaiskasvatussuunnitelman valmistelutyö käynnistyi sosiaalilautakunnan päätöksellä 18.10.2005 (§ 381). Varhaiskasvatussuunnitelma -asiakirjan (VASU) työskentelytapa on ollut työläs, mutta henkilöstöä sitouttava ja prosessin edetessä innostava. Asiakirjan 12 sisältöaluetta vastuutettiin työryhmille, jotka toivat oman aihealueensa esityksen avoimiin työkokouksiin, joihin oli päivähoiton työntekijöiden lisäksi kutsuttu neuvolan ja sosiaalityön edustajia. Tuotetut sisällöt keskusteltiin avoimissa kokouksissa ja työstettiin edelleen työryhmässä, joka vielä purekseli tekstejä lopullista kirjoitusta varten. Avoimia työkokouksia pidettiin yhdeksän ja työryhmän kokouksia kahdeksan. Työryhmän sekä aihealueiden työryhmien kokoonpanot sekä VASU:n työprosessi on esitetty liitteessä neljä. Kasvatus-tieteen lehtori, KL, Hanna Alho-Kivi on toiminut prosessin koordinaattorina ja hän on vastannut asiakirjan tekstien viimeistelyä.

Mikä tärkeää, vanhemmat ovat saaneet tuoda omia näkemyksiään suunnitelman kolmesta keskeisestä aiheesta: hyvinvoivasta lapsesta, kasvatuskumppanuudesta sekä leikin merkityksestä lapselle. Näihin niin sanottuihin ”VASU -päähinöihin”, jotka esitettiin internetissä, vanhemmat vastasivat innolla. Tekstissä on muutamia otteita vanhempien ajatuksista aiheista. Kaikkiaan kommentteja teemoista saatiin lähes kaksi ja puolisataa, joka osaltaan osoittaa vanhempien olevan kiinnostuneita kehittämään myös päivähoiton sisältöjä. ”*Kiva, kun vanhempiakin kuunnellaan*”, toteaa 6-vuotiaan lapsen vanhempi.

Rauman VASU on saanut nimekseen ”LAPSI KASVUN POLULLA RAUMALLA”. Tällä kielikuvalla haluamme kuvata ajatustamme lapsesta oman kasvunsa alkutaipaleella. Meille on tärkeää, että lapsen ollessa palvelujemme piirissä hän voi hyvin. Tavoitteenamme on, että lapsi voisi kulkea iloisin mielin omaa kasvun polkuaan löytäen sen varrelta oppimisen ja oivaltamisen riemua, tutkimista ja ihmettelemistä, omia ystäviä ja että hän kulkiessaan saisi osakseen tarvitsemaansa huolenpitoa. Perustana lapsen hyvinvoinnille päivähoitossa ovat kasvatuskumppanuus lapsen vanhempien kanssa, ammattitaitoinen, hyvinvoiva henkilöstö sekä riittävän hyvät toiminnan edellytykset.

Tehty varhaiskasvatussuunnitelmatyö on ollut tuloksekasta ja vaatinut suuria panostuksia. Syksyllä paneudutaan yksikköjen ja lasten henkilökohtaisten varhaiskasvatussuunnitelmien laadintaan. Vanhempien herätetty kiinnostus asiaa kohtaan kannattaa hyödyntää, ja kuten eräs kuusivuotiaan lapsen vanhempi toteaa ”*Uskaltakaa toteuttaa ideoita, joita saatte*”

Kiitän kaikkia, jotka ovat tuoneet osaamisensa tähän hankkeeseen. Erityiset kiitokset hankkeen koordinaattorille Hanna Alho-Kivelle ja aluejohtaja Eeva Koskiselle, joka ollessaan sijaiseni laitto prosessin alkuun, ja johti sitä maaliskuulle 2006. Toivon innostuksen suunnitelmatyötä kohtaan jatkuvan siirryttäessä tekemään yksikkö- ja lapsikohtaisia varhaiskasvatussuunnitelmia.

Raumalla 7.7.2006

Outi Sinkkilä-Salmi
päivähoidon osastopäällikkö

2. RAUMAN VARHAISKASVATUKSEN LINJAUKSET JA STRATEGIAT

Rauman kaupungin päivähoidon tulosalueen pidemmän aikavälin suunnittelua ja toimintaa ohjataan sekä valtakunnallisilla että kunnan omilla asiakirjoilla. Valtakunnallinen ja kunnallinen ohjaus muodostavat prosessimaisen kokonaisuuden.

Valtakunnallisia asiakirjoja

- Lasten päivähoitoa ja esiopetusta koskevat lait ohjaavat ja määrittävät varhaiskasvatuksen ja siihen sisältyvän esiopetuksen toteuttamista
- Varhaiskasvatuksen valtakunnalliset linjaukset sisältävät yhteiskunnan järjestämän ja valvoman varhaiskasvatuksen keskeiset kehittämisen periaatteet ja painopisteet
- Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet ohjaavat valtakunnallisesti varhaiskasvatuksen sisältöä, laatua ja kuntien varhaiskasvatussuunnitelmien laatimista
- Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet ohjaavat esiopetuksen sisältöä, laatua ja paikallisten esiopetussuunnitelmien laatimista

Kunnallisia asiakirjoja

- Rauman kaupungin strategia linjaa kaupungin keskeiset tavoitteet ja painopistealueet. Strategiassa toiminnan kehittämistä tarkastellaan tasapainotetun tuloskortin (BSC) neljän näkökulman kautta: yhteiskunnallinen ja asiakasvaikuttavuus, prosessit ja rakenteet, uudistuminen ja henkilöstö sekä taloudelliset resurssit. Kaupungin strategiaa konkretisoimaan on laadittu hallitusohjelma vuosille 2006-2009, jonka mukaan päivähoito- ja esiopetusverkostoa kehitetään ja lapsipoliittisessa ohjelmassa esitettyjä tavoitteita toteutetaan strategian mukaisesti.
- Sosiaalitoimen strategia syventää kaupungin strategiaa omien tulosalueidensa: päivähoidon, sosiaalityön, vammaispalvelun ja vanhustenhuollon osalta.
  - o Yhteiskunnallinen ja asiakasvaikuttavuus
asukkaiden omien voimavarojen tukeminen ja voimistaminen, asukkaiden valinnanmahdollisuuksien lisääminen, syrjäytymiskehityksen katkaiseminen ja lapsinäkökulman huomioiminen kaikessa toiminnassa
  - o Prosessit ja rakenteet
seutuyhteistyönä palveluja, toimiva verkostoyhteistyö, saumattomat palveluketjut, monituottajamalli palvelujen järjestämisessä, ennaltaehkäisevä työote
  - o Uudistuminen ja henkilöstö
henkilöstön saannin turvaaminen, ammatillisesti osaava henkilöstö, riittävä vakinainen henkilöstö, hyvinvoiva henkilöstö
  - o Taloudelliset resurssit
riittävät resurssit säädettyjen velvoitteiden ja hyväksytyjen palveluiden sekä avustusten hoitamiseksi, käytettävissä olevien resurssien kohdentaminen kuntalaisten kannalta oikeudenmukaisesti, tuloksellisesti ja tehokkaasti, väestörakenteen ja muun toimintaympäristön muutosten heijastuminen resursseihin

- Päivähoidon strategia määrittää tulosalueen tavoitteita seuraavasti:
  - o Vaihtoehtoisia, joustavia ja laadukkaita palveluja ylläpidetään, jotta vanhemmat voivat valita haluamansa hoitomuodon. Laatua arvioidaan myös annetun palvelun sisällön ja toimivuuden, ei pelkästään taloudellisuuden mukaan. Kasvu- ja oppimisympäristön laadusta ja turvallisuudesta huolehditaan. Laadukas varhaiskasvatus on lisäksi kaupungin vetovoimatekijä.
  - o Päivähoidon palvelut vastaavat lapsen ja perheiden tarpeisiin jotka korostavat perheiden omien voimavarojen käyttöä ja vastaavat erilaisten ja eri lähtökohdista tulevien lasten tarpeisiin. Erityisen tuen tarpeessa olevan lapsen tarpeisiin vastataan varhaisessa vaiheessa. Toteutetaan lapsi- ja perhelähtöistä periaatetta lasta ryhmään sijoitettaessa; tämän osallistavan periaatteen mukaan (inklusioperiaate) jokaisella lapsella olisi mahdollisuus osallistua päivähoidon toimintaan erityispiirteineen tasa-veroisena ryhmän jäsenenä.
  - o Henkilöstöä arvostetaan ja sen ammattitaitoa ja osaamista ylläpidetään. Henkilöstön yhteistyö- ja tiimityötaitoja kehitetään. Henkilöstö verkostoituu muiden lasten ja nuorten kanssa työtä tekevien tahojen kanssa. Huolehditaan työntekijöiden hyvinvointia edistävästä kannustavasta ja hyväksyvästä työilmapiiristä.

- Seudullisen lapsipoliittisen ohjelman Rauman osiossa linjataan varhaiskasvatusta seuraavasti:

Lapsinäkökulma on huomioitava läpäisyperiaatteella kaikessa toiminnassa. Tämä velvoittaa kaikkia kaupungin hallintokuntia. Raumalle on perustettu yhteistyöryhmä seuraamaan ohjelman tavoitteiden toteutumista. Ohjelma velvoittaa myös eri toimijoiden välisen yhteistyön lisäämiseen sekä yli hallintokuntarajojen että seudullisesti. Tämä on toteutunut useina lähinnä koulutuksellisinä projekteina usean vuoden aikana. Lapsen kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin tarkastelu ja painopisteen siirtäminen ennaltaehkäisyyn suuntaan ovat myös linjauksia, joita varhaiskasvatuksen alueella on yhteistyössä eri toimijoiden kanssa toteutettu. Tästä esimerkkeinä ovat varhaisen vuorovaikutuksen, varhaisen puuttumisen ja huolen puheeksi ottamisen valmiudet, joita henkilöstölle on annettu eri koulutustilaisuuksissa. Vanhemmuuden tukemista linjataan palvelurakenteita ja vanhemmuutta tukevia työmuotoja kehittämällä. Näitä linjauksia ovat mm perhelähtöisyys ja lähipalvelu. Lapsiperheiden kotipalvelua ja palveluista tiedottamista on lisätty.

Ohjelma korostaa lisäksi vertaisryhmien tärkeyttä vanhempien keskinäisessä verkostoitumisessa ja hyvinvoinnissa. Raumalla useat eri tahot järjestävät näitä ryhmiä. Hyvinvointineuvolan saaminen Raumalle on lapsipoliittisen ohjelman yksi tärkeimmistä tavoitteista. Siinä todentuisi parhaalla mahdollisella tavalla ennalta ehkäisevä työn idea lasten ja lapsiperheiden hyväksi.

- Esiopetuksen opetussuunnitelma ”LAPSI OPPIMASSA RAUMALLA”, joka laadittiin vuonna 2001 ja päivitettiin vuonna 2004 oppilashuollon ja vanhempien kanssa tehtävän yhteistyön osalta. Asiakirja mahdollistaa raumalaisille kuusivuotiaille lapsille lapsilähtöisen, hyödyllisen, mieluisan ja laadullisesti korkeatasoisen esiopetusvuoden ennen kouluun siirtymistä.

RAUMAN PÄIVÄHOIDON TULOSALUEEN LÄHIAJAN HAASTEET

Päivähoito elää kaiken aikaa muutoksessa, joten päivähoidon ensisijainen menestystekijä on pyrkiä kohti joustavampaa ja muutoskykyisempää palvelurakennetta sekä toimintakulttuuria. Päivähoidon tulosalueen haasteita voi tarkastella tasapainotetun tuloskortin neljästä näkökulmasta:

- o asiakkuuden näkökulmasta päivähoidon laadun ylläpitäminen, varhaiskasvatuksen haasteisiin vastaaminen, aidon tasavertaisen kasvatuskumppanuuden toteuttaminen, joka toteutuu yksiköiden varhaiskasvatussuunnitelmien valmistelutyössä
- o prosessien ja rakenteiden näkökulmasta päätöksen saaminen päivähoidon hallinnon sijoittumisesta osana kaupungin uudistuvaa organisaatiota, päivähoidon oman organisaation tarkastelu, uuden päivähoidon atk –ohjelman käyttöönotto sekä päivähoidon ja esiopetuksen tilakysymysten ratkaisu
- o henkilöstön näkökulmasta esimiesten työn tukeminen, täydennyskoulutussuunnittelun aloittaminen sosiaali- ja terveysministeriön suosituksen mukaisena, perhepäivähoidon aseman vahvistaminen sekä eri päivähoitomuotojen yhteistyön lisääminen
- o taloudellisten resurssien näkökulmasta riittävien taloudellisten resurssien saaminen laadukkaan päivähoidon ja esiopetuksen järjestämiseen

RAUMAN PÄIVÄHOIDON ERI VAIHTOEHDOT

Raumalla on tarjota vanhemmille sekä yksityistä että kunnallista päiväkotij- ja perhepäivähoitoa. Sosiaalitoimi hallinnoi ja järjestää perusopetuslain mukaista maksutonta esiopetusta. Esiopetuksen lisäksi päivähoitoa tarvitsevien lasten hoito järjestyy joustavasti kokopäivähoitoryhmässä. Päivähoidon järjestämisessä ovat viime vuosina haasteina olleet alle 3 –vuotiaiden sekä vuorohoitoa tarvitsevien lasten hoito.

Vuorohoitoa järjestetään kahdessa päiväkodissa, joista toinen on avoinna 24 tuntia vuorokaudessa seitsemänä päivänä viikossa ja toinen kello 5.30 – 22.30 maanantaista lauantaihin. Vuorohoitoa tarjoava ryhmäperhepäiväkoti avataan tammikuussa 2007. Ympäri vuorokautisessa päiväkodissa tarjotaan hoitopaikkoja myös koululaisille.

Päiväkoteja on Raumalla edellisten lisäksi 13. Esiopetuksen myötä tulosalueen toiminta on laajentunut myös koulujen tiloihin. Seitsemän koulun tiloissa toimii esiopetusryhmiä, joista osa tarjoaa esiopetuksen lisäksi päivähoitoa sitä tarvitseville. Noin 70 % esiopetuksessa olevista lapsista tarvitsee Raumalla myös päivähoitoa.

Perhepäivähoito on vanhempien toivoma hoitomuoto pienemmille lapsille. Raumalla toimii lähes 70 kunnallista hoitajaa, joista suurin osa omassa kodissaan. Muutama hoitaja tekee työtään lasten kodissa tai kolmiperhepäivähoitajana.

Ryhmäperhepäiväkodit, joita on seitsemän, ovat vastanneet äkilliseen hoitopaikkakysynnän kasvuun, joka on tapahtunut tällä vuosikymmenellä.

Leikkitoiminta avoimessa päiväkodissa on päivähoidon vaihtoehto lastaan kotona hoitavalle vanhemmalle samoin kuin kokovuotinen leikkikenttätoiminta ja kesällä leikkikenttien palvelut.

Rauman kaupunki tukee yksityistä päivähoitoa yksityisen hoidon tuen lisäksi kuntakohtaisella päivähoidon palvelurahalla, joka on nostanut yksityisten perhepäivähoitajien määrän kolmeenkymmeneen. Yksityisiä päiväkoteja on Raumalla kolme.

3. VARHAISKASVATUKSEN TOIMINTA-AJATUS JA ARVOT

3.1 RAUMAN VARHAISKASVATUKSEN TOIMINTA-AJATUS

Rauman kaupungin varhaiskasvatuksen toiminta-ajatus on:

”Päivähoito tarjoaa laadukasta ja monipuolista varhaiskasvatusta tukien lasten yksilöllistä kehitystä ja perheiden hyvinvointia. Palveluissa otetaan huomioon perheiden erilaiset tarpeet ja elämäntilanteet. Varhaiskasvatuksesta lähtee kouluun yhteistyökykyinen ja oppimisesta innostunut, iloinen lapsi”.

Tämä tarkoittaa sitä, että päivähoito on kaikille raumalaisille lapsille ja heidän perheilleen luotu laadukas, turvallinen ja joustava palvelu, jossa korostuu yksittäisen lapsen tarpeiden huomioon ottaminen sekä vertaisryhmässä toimiminen, kasvatuskumppanuus sekä päivähoitohenkilöstön ammatillinen osaaminen.

3.2 RAUMAN VARHAISKASVATUKSEN ARVOT

Varhaiskasvatussuunnitelman suunnitteluprosessi perustuu arvoille. Arvot sovitaan yhdessä ja ne ohjaavat toimintaa. Kaikilla lapsen kasvatukseen osallistuvilla on samansuuntaiset arvot ja he toimivat näiden yhteisesti sovittujen arvojen mukaisesti. Arvot (se, mitä pidetään tärkeänä) toteutuvat sitä paremmin mitä lähempänä ne ja teot (se, mitä todellisuudessa teemme) ovat toisiaan.

Rauman varhaiskasvatuksen arvoja ovat:

- lapsen kunnioittaminen ja lapsuuden vaaliminen: Hyväksytään jokainen lapsi omana persoonallisuutenaan, huomioidaan hänen kehitystasonsa, tarpeensa ja mielenkiinnon kohteensa näin tukien hänen hyvinvointiaan yksilöllisesti. Kunnioitetaan lapsuutta yhtenä ihmisen elämänvaiheista unohtamatta jokaisen lapsen oikeutta olla lapsi.
- turvallisuus ja luottamuksellisuus: Lapsella on fyysisesti, psyykkisesti ja sosiaalisesti turvallinen kasvuympäristö, jossa toteutuu luottamus lasten, perheiden ja varhaiskasvatusta antavan henkilöstön kesken.
- tasa-arvoisuus: Kohdataan lapset ja heidän perheensä samanarvoisina kunnioittaen heidän erilaisia lähtökohtiaan. Tasa-arvoisuus ja suvaitsevaisuus toteutuvat päivittäisessä toiminnassa.

- kasvatuskumppanuus: Vanhemmat ja henkilöstö toimivat yhdessä lapsen kasvun, kehityksen ja oppimisen tukemisessa siten, että henkilöstöllä on ammatillinen osaaminen ja vastuu tasavertaisen yhteistyön edellytysten luomisesta. Vanhemmilla on lapsensa tuntemus ja ensisijainen kasvatusoikeus ja – vastuu.
- elämänmyönteisyys ja tulevaisuudenusko: Iloitaan yhdessä arjen pienistä asioista ja tapahtumista. Uskotaan lapsen kykyihin ja tuetaan lapsen luottamusta itseensä sekä nähdään tulevaisuus mahdollisuutena. Elämänmyönteisyys on kasvatusyhteisön voimavara.
- lapsilähtöisyys: Varhaiskasvatustoiminnan suunnittelun ja toteuttamisen lähtökohtana ovat lapsen yksilölliset tarpeet ja kiinnostuksen kohteet sekä hänelle ominaiset toimintatavat, joita ovat leikkiminen, liikkuminen, tutkiminen ja eri taiteen alueisiin liittyvä ilmaiseminen. Näitä aikuinen rikastuttaa ohjaamalla, osallistumalla sekä järjestämällä tarvittavia tiloja, materiaaleja ja välineitä.
- työnsä osaava henkilöstö: Ammatillinen ja koulutuksen tuottama tieto sekä kokemus luovat perustan osaamiselle, jossa korostuvat kasvattajan oman kasvattajuuden tiedostaminen ja sen taustalla olevat arvot ja eettiset periaatteet. Lisäksi kasvattajalta edellytetään sitoutuneisuutta, herkkyyttä ja kykyä reagoida lapsen tunteisiin ja tarpeisiin.

OSA II

VARHAISKASVATUKSEN TOTEUTTAMINEN

4. TAVOITTEENA ON HYVINVOIVA LAPSI

”Lapsen hyvinvointi tarkoittaa, että lapsella on tasapainoinen elämä kotona ja lähiympäristössä, missä häntä ohjataan ja kannustetaan, sekä sitä että hänellä on ruokaa ja tarvittavat vaatteet pärjäämiseen. Sekä sitä että terveydestä pidetään huoli”. (3-vuotiaan pojan äiti)

4.1 PERUSHOITO JA TERVEYS

Hyvä perushoito luo vahvan pohjan lapsen terveydelle sekä psyykkiselle, fyysiselle ja sosiaaliselle kehitykselle. Perushoitotilanteet luovat päivälle rungon ovat pohja vuorovaikutukselle, kasvatukselle ja oppimiselle. Päivästä toiseen säännöllisesti toistuvat toiminnot helpottavat lasta oppimisessa, luovat pysyviä käytäntöjä sekä takaavat lapselle fyysisesti, psyykkisesti ja sosiaalisesti turvallisen hoitopäivän. Päivähoidon perushoitotilanteita ovat hoitoon saapuminen ja kotiin lähteminen, ruokailutilanteet, siisteyskasvatus, pukemiset ja riisumiset, lepoaikat sekä ulkoilu.

”Ohjaamalla ja opettamalla päivittäisten askareiden tekemistä ja niistä suoriutumista, ja vastaamalla lapsen kysymyksiin. Se auttaa mielestäni lasta ymmärtämään pitkällä tähtäimellä miksi saa tai pitää tehdä tiettyjä asioita”. (3-vuotiaan pojan äiti)

Hoitoon saapuminen

Lapselle on tärkeää tuntea, että on tervetullut. Hoitopäivän hyvä alku vaikuttaa myös vanhempien päivän tunnelmaan. Hoitoon on voitava jäädä/jättää turvallisista ja luottavaisista mielin.

Päivähoidosta kotiin lähteminen

Tavoitteena on saatella kotiin tyytyväinen ja tasapainoinen lapsi, jonka kaikki perustarpeet on tyydytetty. Päivän päätteeksi lapsi tietää, että hänet haetaan pian kotiin. Seuraavaa hoitopäivää on kiva odottaa.

Ruokailu

Päivähoidon ruokalista on ammattilaisten laatima ja tarjottavat ateriat kattavat kokopäivälapsellä 2/3 päivittäisestä ravinnon tarpeesta. Lasten ruokavaliot huomioidaan asiantuntijalausunnon perusteella. Yhteistyötä tehdään ruokapalveluyksikön kanssa.

Ravinnon tarpeen tyydyttämisen lisäksi ruokailu on myös sosiaalinen tilanne. Ruokaillessaan lapsi oppii monia taitoja ja käsitteitä. Tavoitteena on, että ruokailu on lapselle mieluisen tapahtuma. Kaunis kattaus, ruoan esillepano, hyvät käytös- ja pöytätavat sekä hyvä seura ovat tärkeitä. Ruokailu välittää lapselle myös suomalaista ja raumalaista ruokakulttuuria. Edellä lueteltujen tavoitteiden toteuttamiseen sekä esimerkkiruokailuun tulee kiinnittää erityistä huomiota.

Siisteyskasvatus

Tavoitteena on, että lapsi oppii huolehtimaan omasta puhtaudestaan. Lapsia kannustetaan omatoimisuuteen kehitystasoon huomioon ottaen. Siisteyskasvatuksen tilanteita ovat:

- wc-käynnit ennen ulosmenoa ja levolle menoa.
- kuivaksi oppiminen
- käsipesut ulkoilusta tultaessa, ennen ruokailua ja wc-käyntien yhteydessä.
- suuhygienia

Pukeminen ja riisuminen

Lapsi tarvitsee läheisyyttä ja vuorovaikutusta. Pukemistilanteista tehdään kiireettömiä tilanteita, joissa kasvattaja kohtaa lapsen yksilönä. Isommat lapset harjoittelevat omatoimiseksi oppimista, motoriikkaa, vuoron odotusta, monia käsitteitä sekä pukemisen ja riisumisen loogista järjestystä ja säänmukaista pukeutumista.

Päivälepo

Lapsen suotuisan kehittymisen ja jaksamisen kannalta on tärkeää, että päiväjärjestykseen on varattu aika riittävälle päivälevolle, joka mahdollistaa lapselle:

- rauhoittumisen,
- levon / nukkumisen
- oman rauhan
- nukkumisrituaalit, laulu, lukeminen, silitys
- yksilöllisen huomioinnin

Virkeä lapsi on hyväntuulinen, aktiivinen ja keskittymiskykyinen. Hän viihtyy leikeissään sekä osallistuu mielellään ohjattuun toimintaan.

Ulkoilu

Päivähoidossa ulkoilu kattaa riittävän osan (noin 2 tuntia) lapsen ulkoilu- ja liikuntatarpeesta päivän aikana. Päivähoito kannustaa lasta liikkumaan, jolloin motoriikka kehittyy ja tietoisuus omasta kehosta lisääntyy. Ulkoilu lisää lapsen vastustuskykyä ja edistää näin ollen terveyttä. Ulkoilun yhteydessä tutustutaan luontoon ja lähiympäristöön sekä harjaan- nutetaan aistihavaintojen tekemistä.

Parhaimmillaan perushoitotilanteessa lapsi tuntee itsensä tärkeäksi ja hyväksytyksi. Lapsi kokee läheisyyttä ja yhteenkuuluvaisuuden tunnetta ryhmässään. Päivähoitoryhmässä toisten lasten läsnäolo antaa tilaisuuden jäljitellä muita ja suhteuttaa taitojaan muihin. Toisten auttaminen ja huomioiminen tapahtuvat näissä tilanteissa luontevasti. Lapsen ikä, vireys- ja kehitystaso otetaan huomioon.

Aikuisen tehtävänä on luoda perushoitotilanteista sellaisia, että ne parhaalla mahdollisella tavalla tukevat lapsen kehitystä ja oppimista. Hän huolehtii sekä ulkoisten puitteiden toimivuudesta että sosiaalisen ja psyykkisen ilmapiirin luomisesta oppimista tukevaksi. Perushoitotilanteissa aikuisen läsnäolo luo turvallisuutta, yhteenkuuluvuutta ja lapsi saa yksilöllistä huomiota. Lasta autetaan pitämään huolta itsestään ja osallistuman vastuullisesti omaan perushoittoonsa. Henkilökunnan työn rytmittäminen vaikuttaa koko ryhmän toimivuuteen.

Päivähoidon perushoitotilanteissa on otettava huomioon vanhempien toiveet ja perheen rytmit, jotka vaikuttavat hoitopäivien kulkuun.

4.2 KIELI, VUOROVAIKUTUS JA VIESTINTÄ

Kielen merkitys varhaiskasvatuksessa on keskeinen, sillä kieli on kaiken oppimisen, ajattelun ja sosiaalisten taitojen kehittymisen perusta.

Näin ollen kieli on

- ajattelun väline,
- tunteiden ilmaisemisen väline,
- tiedonhankinnan ja välittämisen väline,
- vaikuttamisen väline,
- sosiaalisten suhteiden luomisen ja ylläpitämisen väline,
- kielellisen luomisen väline sekä
- oman ja toisten käyttäytymisen säätelyn väline

Kieli tukee lapsen ajattelun ja vuorovaikutustaitojen kehitystä. Kielen tehtävä ajattelu- toiminnan tukena korostuu lapsen kasvaessa, jolloin se liittyy ongelmanratkaisuun, loogiseen ajatteluun ja kuvitteluun. Kommunikaatiotaitojen kehittyminen auttaa lasta jäsentämään ympäristöään ja muodostamaan yksilöllistä maailmankuvaansa. Puheen välityksellä lasta voidaan aktivoida ja hänen toimintaansa voidaan vaikuttaa.

Kieli on perustava osa identiteettiämme ja itsetuntoamme. Kielen avulla lapsi oppii löytämään ja hyväksymään oman minänsä ja ilmaisemaan sanallisesti omia tunteitaan ja todellisuuttaan. Kielellisessä vuorovaikutuksessa omaksutaan arvot ja normit.

Kieli, liikkuminen, tunteet ja aistit kehittyvät rinnakkain ja ovat riippuvaisia toisistaan. Siksi kieltä rikastuttavan toiminnan kohteena on koko lapsi. Kielen hallintaan liittyvät valmiudet toimivat pienelle lapselle perustana myöhemmille oppimisvalmiuksille, kuten lukemaan oppimiselle ja kirjoittamiselle. Kokonaismotoriikan kehittyminen tukee myös kielellistä kehitystä. Puheen tuottamiseen tarvittava suun motorikka kehittyi lapsen harjoitellessa puhetta.

VUOROVAIKUTUS

Vauvojen ja pienten lasten elämässä sosiaalisella kanssakäymisellä on keskeinen rooli. Sosiaalisten taitojen oppiminen perustuu vuorovaikutukseen, joka luo perustan myös muiden taitojen kehitykselle. Varhainen vuorovaikutus on näin erittäin tärkeää, koska varhain syntynyt lapsen ja aikuisen välinen myönteinen vuorovaikutus on pohja, jolle myöhempi kommunikointi ja kielen kehitys perustuu.

Pienelle lapselle ovat tärkeitä myös ei-kielelliset viestit. Niitä ovat katsekontaktit, eleet, ilmeet, hymy, kosketukset ja aikuisen tulkitsemat liikkeet. Herkkyyys havaita lapsen kiinnostuksen kohteet, hienovarainen lapsen tarkkaavaisuuden ohjaus sekä toiminnan kielelliseen asuun pukeminen ovat yhteydessä varhaisiin kielellisiin taitoihin.

Kielen oppimisen kannalta tärkeitä ovat suorat vuorovaikutustilanteet, joissa lapsi itse on aktiivinen osallistuja sekä sellaiset sosiaaliset tilanteet, joissa lapsi ei osallistu toimintaan, mutta havainnoi toisten toimintaa.

Kommunikointitaidot kehittyvät pääasiassa vastauksena sosiaaliseen ympäristöön ja sen lapseen kiinnittämään huomioon. Ympäristön innostavalla ja myönteisellä asenteella on suuri merkitys lapsen kommunikointikyvyille.

VIESTINTÄ

Viestintä on ihmisten välistä vuorovaikutusta. Viestinnässä henkilökohtainen viestintä on kaiken lähtökohta.

Varhaiskasvatuksessa puheen kehittämisen apuna ja rikastuttajana käytetään myös viestintävälineitä, kuten nauhuria, videota ja atk-laitteita. Kasvattajan tulee olla tietoinen audiovisuaalisten välineiden merkityksestä sekä hallittava niiden käyttö.

PÄIVITTÄINEN TOIMINTA

Kieli on kommunikaation ja vuorovaikutuksen väline kaikkien toimintojen alueilla. Kaikki varhaiskasvatuksen hoito-, kasvatus- ja opetustilanteet on käytettävä hyväksi vuorovaikutuksen kehittämiseen. Lapsille annetaan paljon mahdollisuuksia positiiviseen ja kiireettömään vuorovaikutukseen. Positiivisesti suuntautunut ympäristö antaa lapselle myönteisemmän kuvan hänestä itsestään kuin negatiivisesti suuntautunut ympäristö.

Lapselle luodaan mahdollisuudet kielellisten taitojen monipuoliseen harjoitteluun ja kielellisen tietoisuuden kehittämiseen. Kaikissa varhaiskasvatuksen hoito-, kasvatus- ja opetustilanteissa käytetään mahdollisimman rikasta ja selkeää kieltä. Aikuinen on näissä tilanteissa lapselle tärkeä kielenkäytön malli, kuuntelija ja keskustelukumppani. Leikkimieli, löpöttelyt, pötyä puhumiset ja sananväännökset samoin kuin riimit, lorut ja runot kuuluvat näihin arkipäivän tilanteisiin, jotka kehittävät osaltaan lapsen kielellistä tietoisuutta.

Lasta kannustetaan kuuntelemaan, puhumaan ja kertomaan kokemuksistaan, tarpeistaan, tunteistaan sekä ilmaisemaan mielipiteitään. Lasten päivä rakentuu erilaisista vuorovaikutustilanteista toisten lasten ja aikuisten kanssa. Lasta autetaan kehittämään kieltään turvalisessa, kannustavassa ja leikkisässä ilmapiirissä ilman pakon ja epäonnistumisen tunnetta. Näin hänelle kehittyy myös myönteinen käsitys itsestään ja rohkeus itsensä ilmaisemiseen.

Leikillä on lapselle erityisen tärkeä merkitys vuorovaikutuksen kehittämisessä. Leikkiesään lapsi kokee, tunnistaa ja harjoittelee vuorovaikutustilanteita, joissa hän kuulee aikuisten ja toisten lasten puhetta. Samalla lapsi omaksuu erilaisia ilmaisutapoja omaan kieleensä. Lapset eivät leiki oppiakseen, mutta oppivat leikkiessään. Kielen ja kommunikaation oppimisessa yhdistyvät leikki, uteliaisuus ja aktiivisuus puhumiseen, kuuntelemiseen, luovaan ilmaisuun, lukemiseen, kirjoittamiseen ja kirjallisuuteen. Myös pedagogisena periaatteena painotetaan leikin kautta oppimista, jolloin lapsi säilyttää oppimisen ilon ja innostuksen. Sadut, tarinat, lorut, riimit, runot, arvoitukset, laulut ja omat tarinat – myös raumankieliset - ovat tärkeitä kielen kehitykselle.

4.3 LAPSELLE OMINAISIA TAPOJA TOIMIA

4.3.1 LEIKKIMINEN - ”Syötäis vähän, nukkuttais vähän, leikittäis paljon”

Leikki on lapselle ominainen tapa toimia, mutta sitä voi myös opetella. Leikki on lapsen elämää, sekä arkea että juhlaa. Se on lapselle nautinto, joka tuottaa iloa ja mielihyvää sekä antaa mahdollisuuden tunteiden käsittelyyn. Leikin kautta lapsi myös viestittää ympäristölleen omaa tilaansa ja itselleen merkityksellisiä asioita.

Leikki toimii lapsen kehityksessä oppimisen välineenä. Leikissä lapset oppivat suunnittelun taitoja, oppivat noudattamaan yhdessä sovittuja sääntöjä ja ratkaisemaan keskinäisiä ristiriitojaan.

Leikissä lapsen sisäinen ja ulkoinen maailma kohtaavat. Leikin myötä lapsi käsittelee näkemiään ja kokemiaan asioita ja luo uutta. Leikkiessä hänen on mahdollisuus tuntea itsensä vahvaksi ja osaavaksi. Leikissä lapsi käyttäytyy usein ikäistään vanhemman tavoin, jolloin hän ottaessaan eri rooleja ja siirtyy seuraavalle lähikehityksen vyöhykkeelle. Tämän vuoksi lapsen on saatava leikkiä paljon. Jokaisella lapsella on oltava mahdollisuus omaehtoiseen leikkiin niin sisällä kuin ulkona parhaimmillaan noin puolet hoitopäivästä, esim. neljä tuntia kahdeksan tunnin hoitoajasta.

LEIKKI JA KASVATTAJA

Päivähoidon kasvattaja ymmärtää leikin tärkeyden lapsen oppimisessa ja elämässä ja rakentaa oppimisympäristön lasten tarpeiden pohjalta. Lapsen leikki-aidot kehittyvät (kuva 1), kun leikille annetaan aikaa, tiloja, välineitä sekä turvallinen ja rauhallinen leikkiympäristö. Kasvattaja huomioi eri-ikäisten lasten erilaiset leikkimisen tarpeet. Erilaisille leikeille tarvitaan erilaisia ympäristöjä, leikkipaikkoja, jolloin päivähoidon tiloja tulee käyttää monipuolisesti. Välineitä tulee olla vapaasti saatavilla, niiden tulee olla monipuolisia ja muunneltavia ja niitä tulee olla riittävästi. Leikkiin kuuluu myös ”vauhtia ja vaarallisia tilanteita”, melua ja liikettä.

- sosiaalisia leikkejä ja pelejä
- aikuisten ja lasten ajanviete huviksi ja hyödyksi
- iältään heterogeeniset ryhmät
- lapsi irrottautuu aikuisesta, luo omia suhteita
- lapsi tekee omia valintoja, itsenäistyy

**SÄÄNTÖLEIKIT,
PELIT**
5-6 -vuotiaat

- edellyttää rikasta kielellistä ilmaisua
- ryhmäleikki
- asettuminen toisen asemaan, toisen huomioiminen
- aikuisen rooli vähenee
- pienvälineleikki
- abstrakti leikki

**YHTEISLEIKIT,
RAKENTELU**
4-5 -vuotiaat

- toteutetaan toisten lasten kanssa
- tarvitaan roolivaatteet
- lapsi erottaa roolin tunnusmerkit ja pystyy asettumaan niihin
- osa toiminnoista korvataan vuoropuhelulla
- kielellinen juonen kehittäminen toimii suunnitelmana

ROOLILEIKKI
3-4 -vuotiaat

ESITTÄVÄ LEIKKI
2-3 -vuotiaat

- juonen kielellinen kehittäminen alkaa
- pystyy käyttämään korvaavia esineitä
- tarvitsee leikkirauhaa ja aikuisen tukea
- kieli seuraa toimintaa

ESINELEIKKI
1-2 -vuotiaat

- symbolifunktion herääminen
- esineitä käytetään tiettyihin tarkoituksiin
- toisiin esineisiin saa koskea, toisiin ei

HARJOITUSLEIKKI
0-1 -vuotiaat

- esineisiin tarttuminen
- aikuisen kanssa loruttelu, laulaminen, liikkuminen
- vauvan kanssa voimistelu kiikuttaen, hypittäen ja käsiä ja jalkoja liikuttellen

KUVA 1. Leikin kehitys

Kasvattaja huolehtii, että leikkiympäristön ilmapiiri on hyväksyvä, salliva, häiriötön ja turvallinen niin että lapsi kokee leikin olevan tärkeää. Kasvattaja huolehtii riittävästä ja joustavasta leikkiajasta ja siitä, että leikkejä voi myös säilyttää seuraaviin leikkikertoihin. Hän huolehtii myös sopusuhtaisesta päiväjärjestyksestä, joka tasapainottaa lapsen omaehtoisen leikin ja aikuisen johtaman toiminnan.

Kasvattaja on läsnä ja koko ajan saatavilla. Hän havainnoi lasten leikkiä ja saa näin tietoa lapsen yksilöllisestä kasvusta, kehityksestä ja mielenkiinnon kohteista. Aikuisen tehtävä on tukea leikkitaitojen kehittymistä. Tämä on leikin kehittymisen perusta ja esimerkiksi erilaiset työtehtävät ja retket antavat leikille virikkeitä. Kasvattaja seuraa ajankohtaista lastenkulttuuria ja huomioi sen vaikutuksen lapsen kasvuympäristössä. Hän on myös leikkiperinteen välittäjä.

LEIKKI, VANHEMMAT JA YMPÄRISTÖ

Kasvattaja keskustelee vanhempien kanssa myös leikistä ja sen merkityksestä lapsen hyvinvoinnille. Vanhempien voi olla vaikea mieltää leikkiä myös oppimistilanteeksi, koska leikki alkaa ja loppuu jättämättä näkyvää materiaalista lopputulosta.

Päivähoidossa tehty leikin havainnointi ja dokumentointi auttavat vanhempia seuraamaan lapsensa kasvua, kehitystä ja oppimista itsekseen ja vertaisryhmässä. Vanhemmat voivat yhdessä lastensa ja kasvattajien kanssa suunnitella esimerkiksi päivähoiton leikkiympäristöä ja osallistua sen rakentamiseen.

Vanhemmat voivat tietoisesti järjestää lapselleen leikkimahdollisuuksia rauhoittamalla yhteistä aikaa kotona olemiseen. On tärkeää kannustaa heitä leikkimään lastensa kanssa.

Niin raumalainen luonto kuin rakennettu ympäristökin antavat monipuolisia virikkeitä lasten leikkeihin, vilkastuttavat mielikuvitusta ja antavat elämyksiä.

4.3.2 LIIKKUMINEN

Liikkuminen on lapsen hyvinvoinnin ja terveen kasvun perusta, ja näin liikunnallisen elämäntavan pohja luodaan jo lapsuudessa. Päivähoidon liikuntakasvatus pohjautuu vuonna 2005 annettuihin varhaiskasvatuksen liikuntasuosituksiin. Lapsi liikkuu sekä sisä-tiloissa että ulkona, mikä sisältää omaehtoista ja ohjattua liikuntaa. Päivittäisen liikunnan tulee olla kestoaltaan kaksi tuntia, mutta kokonaismäärä voi koostua useista lyhyemmistä liikuntajaksosta. Rasittavuudeltaan liikkumisen tulee olla sellaista, että se saa lapsessa aikaan hengästymistä ja hikoilua.

Liikunnan avulla lapsi tutustuu itseensä ja ympäristöönsä. Liikkuessaan lapsi ajattelee, kokee iloa, ilmaisee tunteitaan ja oppii uutta.

Kasvattajan on annettava mahdollisuus liikkumiseen. Toimintaympäristöä muokataan siten, että se houkuttelee ja kannustaa lasta liikkumaan, antaa siihen monipuolisia mahdollisuuksia ja poistaa turhia esteitä sekä sisällä että ulkona. Tämä tarkoittaa sitä, että karsi-

taan pois turhat rajoitteet, lisätään arkipäivän liikuntaa ja annetaan mahdollisuuksia omaehtoiselle liikkumiselle. Toimintaympäristön on oltava riittävän haasteellinen, kehittävä sekä motivoiva. Lapsille tarjotaan monipuolista liikuntaa turvallisuutta unohtamatta.

Liikuntakasvatuksessa näkyy yksilöllisyys, lapsilähtöisyys sekä tavoitteellisuus ja suunnitelmallisuus. Kasvattajan oma asenne, esimerkki ja sitoutuminen liikuntaan ovat tärkeitä. Aikuisen malli on tärkeä, mutta myös vertaisoppiminen ryhmässä helpottaa oikeiden suoritusten omaksumista. Liikuntaa on yhdessä tekemistä ryhmän kanssa sekä ryhmässä olemisen opettelua liikunnan avulla!

Liikuntakasvatus on tärkeä osa monipuolista ja laadukasta varhaiskasvatusta, jota voidaan päivittäin tarjota lapsille yhdessä vanhempien kanssa. Varhaiskasvatuksen kaikkia osa-alueita voidaan toteuttaa liikunnan keinoin ja liikunta voidaan sisällyttää kaikkiin eri varhaiskasvatuksen orientaatioihin. Erityinen tuki, kasvatuskumppanuus sekä lapsen oppiminen ja kehittyminen sisältyvät kaikki liikuntakasvatukseen.

Liikuntakasvatuksen järjestämisessä päivähoitossa huolehditaan siitä, että liikuntatilanteet sisältävät mahdollisimman paljon tekemistä ja että odottelu-aika eri toimintojen välillä minimoidaan. Myös muissa odottelu- ja siirtymätilanteissa voidaan liikkua.

Liikuntavälineistä ainakin osa on lasten saatavilla. Niiden tulee olla monipuolisia, muunneltavia ja niitä pitää olla riittävästi. Luovasti toimien liikuntavälineinä voi käyttää muitakin kuin varsinaisesti liikuntaan suunniteltuja välineitä.

Liikuntatilanteet antavat kasvattajalle mahdollisuuksia yksittäisen lapsen tai lapsiryhmän toiminnan havainnointiin ja arviointiin. Aikuisen tehtävä on seurata, tarkkailla, kannustaa, rohkaista ja ohjata.

Perhepäivähoidossa olevien lasten liikuntakasvatukseen kiinnitetään myös huomiota. Yhteistyötä päiväkotien kanssa voidaan toteuttaa muun muassa osallistumalla päiväkotien liikuntatapahtumiin sekä mahdollisesti myös ohjattuihin liikuntatuokioihin.

Kasvatuskumppanuus lasten liikuntakasvatuksessa tarkoittaa sitä, että vanhemmille annetaan tietoa päivähoiton liikunnasta, liikunnan tärkeydestä yleensä sekä lasten harrastusmahdollisuuksista. Vanhemmille annetaan mahdollisuuksia osallistua lasten liikuntaan sekä liikkumaan itse esimerkiksi järjestämällä liikunnallisia iltoja sekä erilaisia tempauksia.

Tähän liittyen vanhemmille kerrotaan oikeanlaisten välineiden ja varusteiden tärkeydestä lasten liikkumisessa sekä lapsen hyvinvointiin yleensä vaikuttavista tekijöistä, joita ovat mm. liikunta, ulkoilu, terveellinen ravinto ja riittävä lepo sekä kontrolloitu TV:n katselu ja pelikoneiden käyttö. Tärkeää on tuoda esille myös yhtenevien käytäntöjen merkitys sekä kotona että päivähoitossa.

Raumalaisuus liikuntakasvatuksessa ilmenee esimerkiksi pikkukaupungin lyhyinä välimatkoina, joita kuljetaan kävellen! Luonnossa liikkuminen ja retkeily ovat mahdollisia jokaiselle päivähoitoryhmälle. Metsämörri-toimintaa toteutetaan yleisesti raumalaisessa päivähoitossa.

Rauman kaupunki tarjoaa myös lapsiasukkailleen monipuolisia liikuntapaikkoja: uima-, jää- ja talviharjoitteluhallit, koulujen liikuntasalit, Lähdepelto, Pyytjärvi, Otan urheilialue,

Latumaja Tiilivuorella jne. Lisäksi puistoalueet, metsiköt, meren läheisyys ja Vanha Rauma tarjoavat kulttuuri- ja ympäristökasvatuksen orientaatiot liikuntaan.

Liikuntakasvatuksen seudullisen yhteistyön tason kumppaneita ovat mm. Rauman Latu ry. ja Kropp Group (ylipainoisten lasten ryhmä), lasten ruokailun edistämisen ohjausryhmä sekä eri seurat ja järjestöt. Valtakunnallisia yhteistyötahoja ovat mm. Nuori Suomi (koulutukset ja tempaukset, kuten Kaikki pelaa ja Vauhtivarpaat) sekä SvoLi (liikuntatapahtumat, -tempaukset sekä -materiaali).

4.3.3 TUTKIVA LAPSI, OPPIMINEN JA TOIMINTA- JA OPPIMISYMPÄRISTÖ

TUTKIVA LAPSI

Tutkiva ihmettely on lapselle syntymästä saakka luontaista. Oppimisen valmiuksien kehittyminen edellyttää mahdollisuutta tutkia ja yrittää, erehtyä ja korjata erehdyksiä sekä luoda uutta tietoa jo olemassa olevan tiedon lisäksi. Tutkiessaan lapsi tyydyttää uteliaisuuttaan ja kokee osallisuutta ympärillään olevaan maailmaan ja yhteisöön.

Lapsen oma kokemusmaailma sekä avoin vuorovaikutus muiden lasten ja aikuisten sekä lähiympäristön kanssa toimivat eri-ikäisten lasten oman tutkimisen innoittajina. Lapsi kokee, että hänen tutkiva ihmettelynsä, kysymyksensä ja toimintansa on merkityksellistä. Tutkimusvaiheen aikana lapsi pyrkii rakentamaan omien kokemustensa perusteella asioille henkilökohtaisia merkityksiä, jotka saavat syvyytensä vasta lapsen verratessa niitä toisten käsityksiin.

OPPIMINEN

Oppiminen on lapselle luontaista. Lapsen oppimista edistävät uteliaisuus, vireys ja leikki-mielisyys. Oppimisen perustan muodostavat lapsen omat kiinnostuksen kohteet, kokemukset ja turvallinen lähiympäristö.

Lapsen oppiminen on jatkuva prosessi, joka ilmenee jokapäiväisten toimintojen, erityisesti leikin, lisäksi lapsiryhmälle suunnatuissa oppitunneissa. Lapselle arkitoiminnat ovat tärkeä oppimisen lähde, jolloin hänen oppimisessaan yhteys todellisuuteen on mukana jokapäiväisen oppimisen tilanteissa, kuten perushoitotilanteissa. Myös vertaisryhmällä on tärkeä merkitys lapsen oppimisen edistäjänä. Ryhmässä lapset keskustelevalle, tuovat esiin erilaisia näkökulmia ja kyseenalaistavat toistensa toimintaa. Oppimisen ilo kumpuaa oivaluksen tunteesta ja yhteisistä mukavista kokemuksista toisten lasten ja aikuisten kanssa.

Lapsi hankkii tietoa todellisuuden ilmiöistä toimimalla vuorovaikutuksessa ympäristönsä, sen ihmisten ja ilmiöiden kanssa. Tämä merkitsee sitä, että lapsi liittyy uudet kokemuksensa jo olemassa olevaan tieto- ja taitovarastoonsa. Samalla kun hän toimii näin, uusi tieto "rakentaa" lasta ja antaa hänelle näin uudenlaisen perustan taas uusien asioiden omaksumiseen. Edellä kuvatussa kognitiivisessa oppimiskäsityksessä keskeistä on oppivan yksilön oma, aktiivinen toiminta, jolloin myös pieni lapsi oppii toiminnan kautta.

Jokaisella lapsella on ominainen tapansa oppia, joka aikuisen tulee tunnistaa, jotta hän osaa tukea lapsen kehitystä ja oppimista. Tutkiminen on leikkimisen, liikkumisen ja eri taiteen alueisiin liittyvän ilmaisemisen ohella yksi lapselle ominaisista tavoista toimia.

TOIMINTA- JA OPPIMISYMPÄRISTÖ

Näkemyks lapsesta oppijana, oman oppimisensa subjektina edellyttää, että tavoitteita asetetaan myös toiminta- ja oppimisympäristölle. Se tarjoaa lapsen toiminnalle monia mahdollisuuksia, kokemuksia ja elämyksiä, mutta myös rajat, jotka toimivat kehyksenä lapsen oppimiselle.

Toiminta- ja oppimisympäristö koostuu fyysisistä, sosiaalisista ja pedagogisista elementeistä. Se on vaihtuva ja muuttuva ympäristö, jonka aikuinen järjestää ja valitsee tarkoituksenmukaiseksi toiminnan ja oppimisen ympäristöksi. Tutkimiseen innostava toiminta- ja oppimisympäristö on monipuolinen:

Fyysisiltä ominaisuuksiltaan se on turvallinen ja vastaa lapsen kehityksellistä tasoa ja antaa haasteita sen eteenpäin viemiseksi. Se tarjoaa lasten käyttöön runsaasti heidän mielenkiintoaan herättäviä materiaaleja ja välineitä sekä vaihtelevia toimintamuotoja ja -ympäristöjä niin sisätiloissa kuin lähiympäristössä ja luonnossa.

Sosiaalisessa toiminta- ja oppimisympäristössä korostuvat jatkuva läheinen ja hyväksyvä vuorovaikutus lapsen ja muun lapsiryhmän sekä aikuisten kesken. Myönteinen ja kannustava ilmapiiri tukee lapsen tutkivaa toimintaa ja tietämystä.

Pedagoginen toiminta- ja oppimisympäristö muodostuu yleisestä ilmapiiristä, johon jokainen työntekijä vaikuttaa. Lapsille on tärkeää, että aikuiset kuuntelevat ja kuulevat sekä ovat aidosti läsnä. Yhdessä lasten kanssa oppien ja tutkien kasvattajat ohjaavat ja kannustavat lapsia erilaisissa hoivan, kasvatuksen ja opetuksen tilanteissa kokeilemaan ja etsimään selityksiä maailman ilmiöihin. Kotikaupunkimme Rauma tarjoaa myös pienille asukkailleen ainutlaatuisen tutustumisen ja oppimisen kohteen.

Kasvattajien rooli lapsen oppimisessa on merkityksellinen: omalla toiminnallaan, muun muassa fyysistä, sosiaalista ja pedagogista toiminta- ja oppimisympäristöä järjestelemällä, he mahdollistavat ja edistävät lasten ajattelun, ongelmanratkaisun ja mielikuvituksen kehittymistä.

Jokaiselle lapselle laaditaan yhdessä vanhempien kanssa oma varhaiskasvatussuunnitelma, oppimissuunnitelma, jonka avulla hänen kehitystään ja oppimistaan seurataan.

4.3.4 TAITEELLINEN KOKEMINEN JA ILMAISEMINEN

Merkittävä osa lapsen persoonallisuuden kehityksestä tapahtuu eri taideaineisiin liittyvien elämysten, kokemusten ja oppimisen kautta. Luovassa toiminnassa yhdistyvät lapsen kehityksen kaikki alueet - kognitiivinen, motorinen ja sosioemotionaalinen.

Päivähoidossa lapsen hyvinvointia voidaan edistää harjoittamalla taito- ja taideaineita. Tekemällä oppiminen on innostavaa ja se avaa myös monelle kokonaan uudenlaisen tien hahmottaa maailmaa ja itseään siinä. Lapsen luovuus, mielikuvitus, itseilmaisu ja ajattelun taito harjaantuvat, kun lapsi havainnoi luontoa ja ympäristöä, tekemällä kuvia, valmistamalla käsin esineitä ja musisoimalla. Muita luovuutta lisääviä menetelmiä ovat sadutus, draamaharjoitukset, liikunta ja tanssi.

Taide- ja kulttuurikasvatusta toteutetaan sekä eri taideaineiden kokonaisuuksina että integroiden muuhun oppimiseen ja opetukseen.

Hyvälle taidekokemukselle on usein ominaista antaumuksellinen innostus, harras syveneminen, määrätietoisuus sekä yhteisesti jaettu tyytyväisyys onnistumisesta.

Taidetoiminnot tarjoavat lapsille mahdollisuuksia itseilmaisuun ja aikuisen tehtävä on luoda työskentelyn puitteet, turvata kiireettömyys ja nostaa esiin tulokset. Tärkeää on, että töistä keskustellaan ja että ne laitetaan esille.

Taideammattilaisten kanssa tehtävä yhteistyö esim. vierailujen muodossa on arvokas tuki taidekasvatuksessa, samoin vierailut eri taidelaitoksiin, kuten taidemuseoihin, teatteriin ja konsertteihin sekä kirjastoon.

4.4 SISÄLLÖLLISET ORIENTAATIO

4.4.1 MATEMAATTINEN ORIENTAATIO

Tullessaan päivähoidon lapsella on mahdollisuus laajentaa matemaattista ajatteluaan, sillä päivähoidossa matematiikka on läsnä jokapäiväisessä elämässä. Lapsi hahmottaa hoitopaikkansa muut lapset ja aikuiset ja itsensä suhteessa muihin. Lapsen hoitopäivää rytmittävät myös ruokailut, leikit sisällä ja ulkona, ohjatut toiminnot ja lepo.

Pieni lapsi oppii kokonaisvaltaisesti ja matematiikassa vertaaminen, päättelyminen, ongelmien ratkominen, avaruudellinen hahmottaminen, luokittelu, sarjoittaminen, mittaminen ja laskeminen tapahtuvat pääsääntöisesti arkielämän tilanteissa, kuten leikeissä, peleissä ja perushoitotilanteissa sekä myös suunnitellusti oppituokioilla.

Lapsi toimii aktiivisesti ja haluaa rakentaa omaa tietoaan. Hän ratkoo omia ja aikuisten esittämiä ongelmia sekä etsii uusia haasteita. Lapsi pitää konkreettisista toimintatilanteista, joissa toimitaan konkreettisilla välineillä. Näin hän kartoittaa omia kokemuksiaan, oivaltaa erilaisia asioita, syventää tietoaan ja oppii soveltamaan opittua asiaa.

Kasvatushenkilöstön rooli on luoda myönteinen asennoituminen matematiikkaa kohtaan sekä järjestää innostava ja haasteellinen oppimisympäristö, mikä on oleellista lapsen matemaattisen ajattelun kehittymiselle. Mielenkiintoinen oppimisympäristö laadukkaine oppimisvälineineen auttaa lasta mm. keskittymään. Aikuinen integroi matematiikkaa luontevasti myös muihin sisältöalueisiin ja toimintoihin. Varhaiskasvatuksen matematiikassa etenkin aikuisten ja lasten välisten keskustelujen merkitys korostuu mm. lasten kysymyksissä, pohdinnoissa sekä erilaisissa kokeiluissa.

4.4.2 YMPÄRISTÖ, LUONTO JA KESTÄVÄ KEHITYS

Pienen lapsen luontokäsitys on hyvin kokonaisvaltainen: siihen kuuluu koko se ympäristö, jossa elämme. Lapsen käsityskyvyn mukaan luontoa on yhtä hyvin kaikki elollinen ympäristö, niin ihminen itse kuin elon ympäristö taivaineen kaikkineen. Myös ihmisen rakentamat rakennukset, tiet jne. ovat pikkulapselle lähiluontoa. Luonto on läsnä kaikkialla eikä sitä voi rajata sitä ympäröivän kulttuurin ulkopuolelle.

Ympäristökasvatus

Lasten ympäristökasvatus on sekoitus valloittavia luontoelämyksiä, arkipäivän ympäristöstävällisiä tekoja sekä yhdessä toimimista, kuten havainnointia, tutkimista, satua, seikkailua ja oivaltamisen riemua. Siihen sisältyy myös tietoa ja vaikuttamismahdollisuuksia. Vastuullinen toimiminen luonnon ja ympäristön hyväksi vaatii syvällistä pohdintaa teoista ja niiden seurauksista. Näin ollen ympäristökasvatus on myös eettistä ja moraalista toimintaa.

Luontokasvatus

”Kukaan ei halua suojella sitä, mitä ei tunne eikä rakasta”. Kun lapsi tietää ja tunnistaa, hän kokee hallitsevansa oikeaa tietoa ja hänelle syntyy taitamisen tunne. Lapselle on tarjottava tilanteita, joissa hän voi katsella, tunnustella, haistella ja maistella ja tehdä kysymyksiä. Hyvä luontosuhde johtaa ympäristöherkkyyteen, mikä taas puolestaan on edellytys vastuulliseen ympäristökäyttäytymiseen. Ympäristökasvatus on osa elämää ja kestävän kehityksen periaatteet ovat osa arkipäivää.

Kestävä kehitys

Kestävä kehitys on kehitystä, joka tyydyttää nykyhetken tarpeet viemättä tulevilta sukupolvilta mahdollisuutta tyydyttää omat tarpeensa. Se on siis valinta paremman ympäristön puolesta, mikä toteutuakseen vaatii jokaisen vastuuta ympäristöstään. Kestävällä kehityksellä tarkoitetaan paitsi ekologisesti ja taloudellisesti kestävästä myös yhteiskunnallisesti oikeudenmukaista ja ihmisen henkisesti uudistuvaa kehitystä. Periaatteisiin kuuluu pyrkimys muuttaa yhteiskunnan käyttäytymismalleja ympäristöä kuluttavista ympäristöä säästäviin sekä vastuun jakaminen. Kestävän kehityksen siemen tulisi istuttaa lapsiin jo varhain, jotta siitä kasvaisi koko ihmiselämän ajan vahvistuva puu. Tämän puun sato olisi aina seuraavan sukupolven korjattavissa.

KASVATTAJAN TOIMINTA

Arvot

Lasta ohjaavan aikuisen tulee tiedostaa omat ympäristöarvonsa, ymmärtää toimintansa yhteydet ympäristöongelmiin sekä kokea itsensä osaksi luontoa ja yhteiskuntaa. Näin hän voi toimia mallina lapselle. Aikuisen tulee siis tietää, mihin arvoihin hänen antamansa elämänmalli perustuu. Arvot ovat aina luonto- ja ympäristökasvatuksen pohjana ja ne ohjaavat sisältöjen ja menetelmien valintaa. Kasvattajan tulee tietää jokamiehen oikeudet (liite 1) ja velvollisuudet sekä välittää ne myös lapsille.

Lasten ohjaaminen

Varhaiskasvattajan tehtävä on tukea lapsen oppimista ja kasvua pikemminkin ohjaamalla kuin opettamalla. Kaikki toiminta perustuu vastavuoroisuuteen aikuisten ja lasten kesken. Aikuisen huolehtii siitä, että lapsi saa riittävästi mahdollisuuksia omassa lähiympäristös-

sään liikkumiseen. Lapsen tulee saada monenlaisia kokemuksia luonnon olosuhteista ja mahdollisuuksia hyviin luontoelämyksiin. Lasta tulee rohkaista omiin havaintoihin, tutkimuksiin ja oivalluksiin.

Aikuisen tulee välittää lapselle luonnosta saatavaa iloa ja rauhaa sekä tulevaisuudenuskoa. Lapsen harteille ei saa vierittää pelkoa ja ahdistusta saastumisesta tai muista ympäristöuhista. Vastuullisuus ympäristöstä on lapselle pieniä arkipäivän tekoja ja luonnosta ja ympäristöstä nauttimista.

Materiaalit, hankinnat ja muu kulutus

Kasvattajan vastuulla on huolehtia siitä, että tarvittavat hankinnat tehdään ympäristöasiat huomioiden. Hankinnoissa tulee suosia tuotteita, joiden valmistaminen ja käyttäminen kuormittavat ympäristöä mahdollisimman vähän. Ympäristömerkki kertoo tuotteen koko elinkaaren ympäristöystävällisyydestä. Kannattaa kiinnittää huomiota myös syntyviin jätteisiin, ja välttää kertakäyttötuotteita ja pieniä pakkauskokoja. On syytä suosia kestäviä ja korjattavia ja mielellään myös lähellä tuotettuja tuotteita. Materiaalien tulee olla myrkyttömiä, luontoon hajoavia. Aikuinen omalla esimerkillään vaikuttaa myös veden ja energian kulutustottumuksiin: lapset oppivat hyvin nopeasti säästäväisiä arjen toimintamalleja.

Päivähoidossa lapsia kasvatetaan huomaamaan turhien tavaroiden tarpeettomuus ja se, ettei kaiken tarvitse aina olla uutta. Uusiokäyttö, kierrätys, yhteiskäyttö, lainaus ja vuokraus ovat hyviä vaihtoehtoja oman ostamiselle. Lapset on hyvä pienestä pitäen opettaa myös jätteiden lajitteluun, sillä varhaislapsuudessa luodulla pohjalla kestävän kehityksen periaatteille on kauaskantoinen vaikutus ihmisen elämässä.

TOIMINTA LASTEN KANSSA

Luonto- ja ympäristökasvatuksen omia aihepiirejä ovat mm. elollinen luonto kasveineen ja eliöineen, eloton luonto ja ympäristö, vuodenaikojen vaihtelu, luonnon ilmiöt, syy- ja seuraussuhteet luonnossa ja ihmisen toiminnan vaikutukset ympäristölle. Luonnontieteelliselle orientaatiolle ominaisia toimintatapoja ovat havaintojen teko, tutkiminen sekä kokeellisten menetelmien käyttö. Leikkiminen, liikkuminen ja eri taiteen alueisiin liittyvä ilmaiseminen sopivat hyvin myös luonto- ja ympäristökasvatuksen menetelmiksi. Luonto- ja ympäristökasvatus toimii hyvänä linkkinä muiden varhaiskasvatuksen sisältöalueitten välillä. Tavoitteena on saada luonto- ja ympäristökasvatus yhdistymään mahdollisimman moneen sisällölliseen orientaatioon.

RAUMAN ERITYISPIIRTEET LUONTO- JA YMPÄRISTÖKASVATUKSESSA

Meri ja saaristo sekä Vanha Rauma ovat tärkeitä tutustumiskohteita raumalaisille lapsille. Samoin paikkakunnan monet luontopolut ja lintutornit ovat lapsia kiinnostavia luontokohteita. Lisäksi jokaisen päivähoitopaikan läheisyydessä on oma mielenkiintoinen lähiympäristönsä. Oman ympäristön tunteminen on mukavaa ja se lisää oman elämän hallintaa. Rauman päiväkodeissa Metsämörri -toiminta on vilkasta.

4.4.3 HISTORIALLINEN ORIENTAATIO: Perinne

Historiallisessa sisältöalueessa perehdytään menneeseen aikaan tutustumalla mm. vanhoihin tapoihin, rakennuksiin, esineisiin, tarinoiden ja kirjallisuuteen sekä leikkeihin. Menneen ajan historiaan lapsi pääsee parhaiten sisälle vierailemalla Vanhassa Raumassa, kaupungin eri museoissa ja kirjastossa, jossa on mm. erillinen Rauma-huone.

Suomalainen perinnekasvatus siirtyy sukupolvelta toiselle lähinnä kirkollisten ja muiden juhlapyhien ja -päivien perinteen kautta. Myös vanhojen ihmisten tapaaminen ja heidän kertomuksensa avartavat lapsen tietoisuutta menneestä ajasta. Tämän yhteisen kansallisen perinteen lisäksi välitämme lapsille myös paikallista perinnetietoutta (kuten esim. Rauma-päivä, Nuutin päivä, H.J. Nortamon syntymäpäivä, venetsialaiset).

Keskeisiä sisältöjä ovat:

- Vanha Rauma
- Rauma ja meri
- Rauman murre
- Nypläys ja muu käsityöperinne
- Ruokaperinne

Vanha Rauma – Ol niingon gotonas!

YK:n opetus-, tiede- ja kulttuurijärjestö UNESCO valitsi Vanhan Rauman maailman perintökohteeksi eli erityisen arvokkaiden kulttuurihistoriallisten kohteiden luetteloon vuonna 1991. Vanha Rauma on Pohjoismaiden edustavin, laajin, yhtenäisin ja elävin keskiajalta periytyvä puukaupunki.

Keskiajasta kertovat yhä kapeat, mutkittelevat kadut ja kujat sekä epäsäännölliset tontit. Vanhassa Raumassa asutaan edelleen, siellä työskennellään ja käydään kauppaa. Nykyäänkin koko kaupungin keskus on värikäs ja vilkas kauppatori.

Monet Rauman merkittävimmät nähtävyydetkin ovat Vanhassa Raumassa:

- Entinen fransiskaanihuostarin pyhäntö Pyhän Ristin kirkko (1400-luvulta)
- Rauman museo vanhassa raatihuoneessa (merimiesesineistöä ja Rauman pitsejä)
- Laivanvarustajan talo Marela ja merimiehen koti Kirsti
- Rauman taidemuseo sijaitsee 1700-luvun rakennusryhmässä
- Kitukränn on Suomen kapein katu

Historiallisessa sisältöalueessa perehdytään menneeseen aikaan tutustumalla vanhoihin rakennuksiin, esineisiin, taiteeseen, tapoihin ja tarinoiden. Lapsille suunnatut kierrokset Vanhan Rauman eri kohteisiin ovat aina kiinnostava ja kasvattava kokemus sekä jännittävä seikkailu.

Rauma ja meri – ”Ulos mailmaha vie meä jäljetön tiä”

Rauman kuuluisassa kanaalissa ja lukuisissa pikkusatamissa meren rannalla kelluu kesäisin sadoittain veneitä, sillä raumalaiset ovat innokasta veneilyväkeä. Merellä onkin ihailtava seikkailuihin kutsuva karunkaunis saaristo sekä mainiot kalavedet. Tärkeitä tutustumiskohteita ovat mm. Kuuskajaskarin linnakesaari, Reksaari ja Kylmäpihlajan majakka.

Raumalla on ollut vielä 1800-luvun lopulla Suomen suurin purjelaivakauppalaivasto ja tuon ajan käsityöpajoista kehitys tämän päivän nykyaikaiseen laivojen suurteollisuuteen on ollut huimaava. Täällä on aina rakennettu taidokkaasti laivoja; muinoin puusta ja myöhemmin raudasta ja alumiinista. Rauman satama on tällä hetkellä Suomen suurimpia vientisatamia ja telakalla rakennetaan mm. huippuluokan matkustaja-aluksia maailmalle.

Merenkulun perinne elää vielä vahvana ja siihen voi perehtyä mainiosti merimuseoon tutustumalla. Myös kirjallisuuden ja filmitallenteiden välityksellä lapsi voi saada tietoa Rauman saaristosta (mm. Väinö Riikilän Pertsä ja Kilu -kirjojen välityksellä). Lapsilla on kotikaupungissaan oivallinen tilaisuus tutustua myös mereen, saaristoon, satamaan, erilaisiin laivoihin ja veneisiin eli paatteihin sekä myös nykyaikaiseen laivanrakennusteollisuuteen mm. retkien muodossa.

Rauman murre - Rauman giäl

Rauma tunnetaan merestä, satamasta, Vanhasta Raumasta, elävästä käsityöperinteestä ja erikoisesta murteesta, Rauman giälest. Luonnikkaan raumalaisen omaperäisyyden vahvin ilmentymä on oma rauman giäl. Sen lisäksi, että paikalliset, "paljaskonttiset" raumalaiset puhuvat omaa kieltään, voimme tutustua myös raumankieliseen murrekirjallisuuteen mm. H.J. Nortamon, T. Koskelan sekä H. Heinon tuotantojen kautta.

Myös lapsille on käännetty monipuolista lasten kirjallisuutta Rauman murteella, mm. Hannu Heinon Lasten satukirja ja Parempi jutui mukulill ja isommillekki ihmisill, Taina Teeriahon Nenä rusetilla sekä Tuula Nikala-Soihan Vanhan raatihuoneen pönthiittinen. Varsinkin raumankieliset merimieslaulut elävät vielä ja niitä lauletaan ja esitetään yleisesti (mm. Meripoikki meit varjelkkon daevas...)

Nypläys ja muu käsityöperinne – ”Kukonharjaa monta sarjaa”

Jo 1700-luvulla nypläyksestä kehittyi raumalaisten yleinen ammatti ja raumanpitsi työllisti suuren osan kaupunkilaisista.

Pitsin käytössä siirryttiin vaatetuksesta liinavaatteisiin 1900-luvun vaihteessa, jonka jälkeen pitsiä on käytetty lähinnä pöytä- ja nenäliinoissa. Pienen lamakauden jälkeen nypläys on elpynyt ja Rauma on pitänyt pitsimainettaan vahvasti yllä sekä kansallisesti että kansainvälisestikin mm. pitsiviikkoa järjestämällä.

Pitsin kautta on mahdollista kertoa Rauman historiasta ja entisestä elämänmenosta kaupungissa. Vanhoihin ja uusiin pitseihin tutustumalla lapsille luodaan esteettisiä elämyksiä sekä halu jatkaa pitsinnypläyksen perinnettä omassa elämässään. Raumanpitsiin on mahdollista tutustua joko museossa, järjestämällä päivähoitossa nypläysnäytöksiä tai pitsinäyttelyjä esimerkiksi teemalla ”kotien kätköistä”.

Erityisesti merimiesten käsityöperinteeseen ovat kuuluneet tarpeellisena ammattitaitona erilaiset köysien käsittelyyn liittyvät työt. Tästä sovelluksena on puhdetöinä tehty naru-pujotteluja - mattoja, pannunalusia, avaimenperiä - joita niitäkin voi nähdä Rauman museoissa.

Ruokaperinne – ”Lapskoussi ja efterräätei”

Raumalaiseen ruokaperinteeseen on purjelaivakaudelta siirtynyt lapskoussi, jonka jälkiruokana tarjotaan pannakkoo ja topseilvellinkiä. Siikasoppa on suurta herkkua edelleen ja silakanperunoillekin löytyy omat kannattajansa. Rauman pipareita voivat lapsetkin leipoa yhdessä aikuisten kanssa (liite 2).

4.4.4 ESTEETTINEN ORIENTAATIO

Keskeisiä päivähoidon taidemuotoja ovat musiikki, kuvataide ja kädentaidot sekä ilmaisu ja sanataiteen alueet (katso 3.2.1 Kieli, vuorovaikutus ja viestintä). Taiteelliset peruskokemukset syntyvät musiikillista, kuvallista, tanssillista ja draamallista toimintaa, käden taitoja sekä lastenkirjallisuutta vaalivassa lapsen kasvuympäristössä.

Musiikkikasvatus

Musiikkikasvatus on suurelta osin soittamista, laulamista ja liikkumista yhdessä ja yksin, säestyksen kanssa ja ilman sitä. Laulujen lisäksi säestetään myös runoja, tarinoita, liikunnallisia ja näytelmällisiä esityksiä. Päivähoitossa harjoitellaan rytmisoittimilla soittamista sekä kehonsoittimen käyttöä (taputus, napsutus...) sekä totutellaan ilmaisemaan erilaisia tunnelmia ja elämyksiä musiikin keinoin.

Varhaiskasvatuksessa painottuu musiikin kokeminen yhdessä toisten kanssa. Musiikillisen itseilmaisun taidot kehittyvät ja rohkeus esiintyä yhdessä ja yksin kasvaa kokemuksen myötä. Yhdessä improvisoidaan lauluja, rytmejä, melodioita ja tansseja sekä tutustutaan musiikin eri lajeihin kuuntelemalla ja keskustellaan kuullusta ja koetusta.

Lapsi tutustuu kuulemisen, kokemisen ja tekemisen kautta musiikin peruskäsitteisiin kuten rytmiin, tempoon, dynamiikkaan ja rakenteeseen. Samoin hän tutustuu erilaisiin äänympäristöihin sekä myös hiljaisuuteen, sen kuulemiseen ja siitä nauttimiseen. Aikuisten tehtävä on huolehtia, että lapsen musiikkiympäristöön kuuluu monipuolinen valikoima hyviä soittimia ja erilaisia äänitallenteita sekä laadukkaat äänentoistolaitteet.

Musiikki on luonnollinen ja elämyksellinen tie lapsen omaan kulttuuriin, mutta samalla se avartaa maailmankuvaa muihin kulttuureihin. Muusikkovierailut ja mahdollisuudet päästä elävän musiikin pariin virittävät elävää kiinnostusta musiikin maailmaan.

Musiikin kokemiseen on tilanteen mukaan hyvä liittää lämpöä, läheisyyden ja turvallisuuden tunnetta, sylissä pitämistä sekä loruillemista ja taputusleikkejä.

Kuvataidekasvatus

Kuvataidekasvatus tarjoaa sallivassa ja kannustavassa hengessä mahdollisuuksia erilaisille työtavoille ja kuvallisen ilmaisun tekniikoille, joita sovelletaan ikäkauden mukaisesti laadukkaita ja monipuolisia välineitä käyttäen. Työtapoja ovat mm. piirtäminen, maalaaminen, rakentelu, savityöt, muotoilu, grafiikka, painanta ja monenlaiset sekatekniikat mm. repiminen, taitteleminen, pisteleminen ja rypistely. Lapsi tutustuu kuvan kielen elementteihin, kuten väriin, valoon, tilaan, liikkeeseen, muotoon ja materiaaleihin sekä myös luonnon materiaaleihin. Myös valokuvauksesta ja videoinnista lapsen tulisi saada kokemuksia.

Lasta ohjataan arvostamaan oman ympäristönsä perinteitä ja nykypäivää. Vierailut taiteilijoiden työtiloihin sekä retket kotikaupungin veistosten ja muiden julkisten taideteosten äärelle sekä taidemuseoiden tarjoamiin näyttelyihin avartavat lapsen käsitystä kuva-ilmaisun mahdollisuuksista.

Käden taidot

Suunnittelemalla, askartelemalla ja tekemällä erilaisia käden töitä, kuten ompelemalla ja virkkaamalla, lapsi oppii mm. että omaa ympäristöä voi muokata. Ilo ja tyytyväisyys omin

käsin tehdyn esineen valmistumisesta vahvistavat itsetuntoa onnistumisen elämyksen kautta. Esineen hyödyllisyys, kauneus tai muusta syystä toisen lapsen tai aikuisen osoittama arvostus on lasta palkitsevaa.

Vierailut käsityöammattilaisten työtiloihin liittävät lapsen kokemustiedon elävään elämään.

Avaruudellista hahmottamista ja tilatajuna kehittymistä tuetaan nikkaroinnin ja muun käsillä tekemisen, rakentelun ja tilan hahmotuksen kokemuksilla. Näillä seikoilla on todettu olevan merkitystä lapsen ajattelun ja ongelmanratkaisutaitojen kehittämisessä.

4.4.5 EETTINEN ORIENTAATIO

Eettinen kasvatusta on mukana kaikissa päivittäisissä toimissa. Kasvattajan oma ammatitietäminen ja mallina oleminen toimivat tässä tärkeimpinä työvälineinä.

Kasvatusta vastuun jakaminen perheen ja varhaiskasvatustahenkilöstön kesken, kodin arvojen ja normien kunnioittaminen, vanhemmuuden tukeminen ja kasvattajien keskinäinen vuoro-vaikutus ovat lapsen parasta kasvualustaa.

Eettisiä kysymyksiä käsitellään huomioiden aina lapsen kehitystaso ja tilanteen kiireettömyys. Kasvatusta on lahja lapselle, mikä ilmenee

- oikeutena lapsena olemiseen
- oikeutena kaikkien tunteitten turvalliseen ilmaisemiseen
- oikeutena tasa-arvoisuuteen ja oikeudenmukaisuuteen ja arvostukseen
- itsensä ja toisten ihmisten sekä erilaisuuden hyväksymisenä ja arvostamisena
- ympäristön kanssa sopuoinnussa elämisenä
- vapauden ja empaattisuuden omaksumisena
- anteeksiantamiseen ja auttamiseen oppimisena
- oikean-väärän ja totuuden-valheen erottamisena
- sääntöjen ja rajojen sisäistämisenä ja noudattamisena
- syyn ja seurauksen suhteen ymmärtämisenä
- oikeuksiin, velvollisuuksiin ja vastuunkantamiseen oppimisena

4.4.6 USKONNOLLIS-KATSOMUKSELLINEN ORIENTAATIO

Hyvä keskusteluyhteys ja yhteistyö kasvattajan ja vanhempien välillä luovat pohjan lämpimälle, turvalliselle ilmapiirille ja vakaumuksen kunnioittamiselle. Lapselle tarjotaan mahdollisuus ihmettelyyn, kyselemiseen ja pohdintaan. Hänen tulee saada kokea hiljaisuutta, rauhaa, turvallisuutta ja lohdutusta.

Lapsi tutustuu uskontomme ja katsomuksen perinteeseen, tapoihin ja käytäntöihin. Koe-taan yhdessä tärkeimpien kirkollisten juhlapyhien uskonnollinen merkitys. Rikas kristillinen historia ja Pyhän Ristin kirkko ovat osa raumalaista perinnettä.

Lasta ohjataan hyväksymään ja kunnioittamaan myös muita uskontoja ja erilaisia elämän-katsomuksia niitä arkielämässä kohdattaessa. Lapsen kysymyksiin vaikeistakin asioista vastataan tarvittaessa lohduttaen ja aina kannustaen uskossa tulevaan ja parempaan. Kasvattaja tukee lapsen myönteisen minäkuvan muodostumista ja elämän iloa.

5. ERITYINEN TUKI VARHAISKASVATUKSESSA

5.1 LAPSEN TUEN TARVE JA SEN ARVIOINTI

Jokaisen lapsen kasvu, kehitys ja oppiminen on yksilöllistä. Kun vanhemmat tai päivä-hoidon työntekijät havaitsevat lapsen kehityksessä viivästymistä tai poikkeavuutta, tarvitaan keskustelua, jossa yhteisesti tarkastellaan, mikä lapsen kehityksessä on yksilöl-listä tai persoonallisuuden piirteitä ja missä on tuen tarvetta. Tärkeää on, että lapsen erityisen tuen tarve todetaan mahdollisimman varhain. Raumalla on käytössä ns. Huoli-polku-malli (liite 3), jonka mukaisesti toimitaan lapsen erityisen tuen tarpeen ilmetessä.

Lapsen ”erityisyys” ei ole ongelma vaan ominaisuus, joka on osa hänen elämänsä. Olennaista on tunnistaa lapsen yksilölliset toimintamahdollisuudet. Päivähoidon tehtävä on vahvistaa ja tukea lasta arjen asioissa ja pelkästään jo toimintaympäristön muuttaminen tai selkiyttäminen lapselle sopivaksi voi auttaa. Tukimuotoina käytetään yksilöllistämistä tai eriyttämistä.

Kasvatuskumppanuus on erityisen tuen perusta: mitä enemmän tukitoimia tarvitaan, sitä tärkeämpi on toimivan kasvatuskumppanuuden merkitys. Vanhempien asiantuntemus sekä henkilökunnan tekemä pedagoginen arviointi, havainnointi ja dokumentointi ovat poh-ja, jolle tukitoimien suunnittelu ja toteuttaminen rakennetaan. Lapsen varhaiskasvatus- tai kuntoutussuunnitelma laaditaan yhdessä vanhempien kanssa. Erityisen tuen jatkuvuus on turvattava lapsen vaihtaessa päivähoitopaikkaa tai siirtyessä kouluun.

5.2 VARHAISKASVATUKSEN TUKITOIMET RAUMALLA

Laadukas varhaiskasvatus on perusta erityiselle tuelle. Päivähoidon normaali arki toimii erityistä tukea tarvitsevalle lapselle kuntouttavana arkena, joka muodostuu mm. seuraavista tekijöistä:

- päiväjärjestys, jossa on ajan, tilan ja ihmisten selkeä rakenne, toistuvuus ja ennakoitavuus
- toimiva kasvu- ja oppimisympäristö
- hyvä vuorovaikutus lapsen ja aikuisen välillä sekä yhteenkuuluvuus vertaisryhmään
- lapsen tuki ja kannustus
  - o yhteinen kommunikointitapa, esim. kuvat ja tukiviittomat
- lapsen oman toiminnan ohjaus
  - o fyysinen vamma tai sairaus
  - o keskittyminen ja tarkkaavaisuus sekä tunteiden hallinta

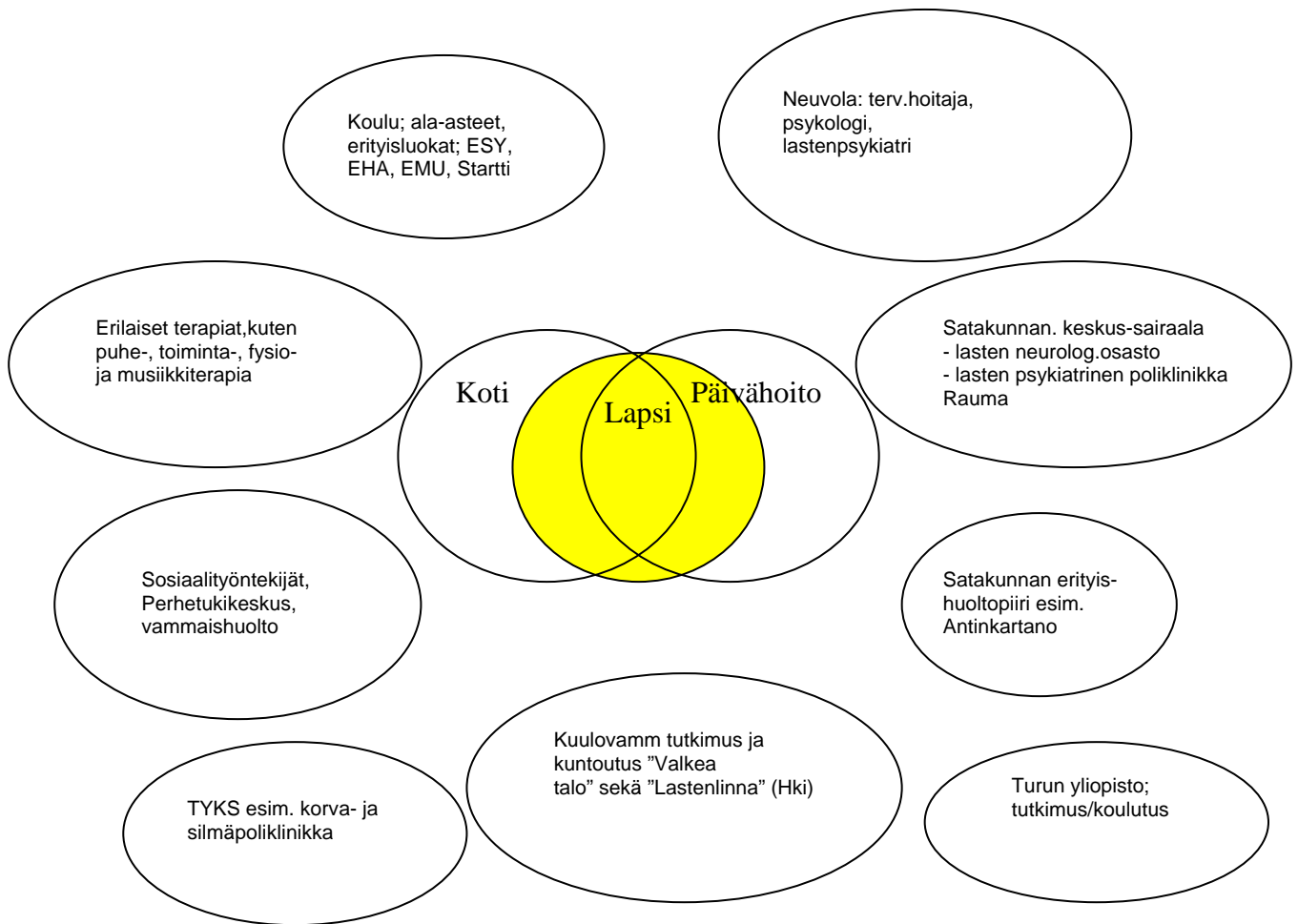
Kasvatustoiminnan mukauttaminen tarkoittaa toimenpiteitä, joissa toimintaa yksilöllistetään tai eriytetään lapsen tarpeen mukaisesti. Tällaisia toimenpiteitä ovat:

- eriyttäminen, jossa tietyn taidon tai valmiuden harjoittelu tapahtuu yksilöohjauksessa tai pienryhmässä
- perustaitojen harjaannuttaminen siten, että käytetään enemmän aikaa ja toistoja
- lapsen itsetunnon vahvistaminen

RAUMAN PÄIVÄHOIDON TARJOAMAT VAIHTOEHDOT ERITYISTÄ TUKEA TARVITSEVALLE LAPSELLE:

Erityistä tukea tarvitsevan lapsen päivähoito tapahtuu joko päiväkotitai perhepäivähoitoryhmässä, jolloin kiertävän erityislastentarhanopettajan monipuoliset palvelut (konsultaatio, kuntoutussuunnitelmat jne.) ovat käytettävissä.

Lisäksi Raumalla on viisi integroitua erityisryhmää, jotka sijaitsevat Nummen, Lensun, Pyynpään, Lajon sekä Otan päiväkodeissa. Erityistä tukea tarvitseva lapsi perheineen voi käyttää myös avoimen päiväkotitai Sinilinnun palveluja.

KUVA 2. Rauman erityisvarhaiskasvatuksen yhteistyöverkosto

6. ERI KIELI- JA KULTTUURITAUSTAISTEN LASTEN VARHAISKASVATUS

Lapsen oikeuksien sopimuksen 30 artiklan mukaan etniseen, uskonnolliseen tai kielelliseen vähemmistöön kuuluvalla lapsella on oikeus nauttia omasta kulttuuristaan, tunnustaa ja harjoittaa omaa uskontoaan ja käyttää omaa kieltään. Yhteensä eri kieli- ja kulttuuritaustaisia lapsia on Rauman kaupungin päivähoidossa vuosittain viitisenkymmentä.

Maahanmuuttajataustaisia ja romanilapsia tuetaan raumalaisessa varhaiskasvatuksessa kasvamaan sekä omaan kulttuuripiiriinsä että kotoutumaan suomalaiseen yhteiskuntaan. Lapsen kannalta on oleellista, että päivähoito tukee perhettä suomalaiseen yhteiskuntaan kotoutumisessa ja lapsen vanhemmat puolestaan vastaavat lapsen oman etnisen taustan ja kulttuuri-identiteetin vaalimisesta.

Päivähoidon työntekijöiden asennoituminen maahanmuuttajaperheitä kohtaan on oltava ammatillista. Arjessa lapselle välittyy hänen oman kulttuuritaustansa. Tätä tukee se, että päivähoiton työntekijä on aidosti kiinnostunut perheen kulttuuri-taustasta. Avoin

keskustelu lapsen vanhempien kanssa perheen arkitavoista avaa mukavalla tavalla yhteistyön väylää.

Oman äidinkielen kehittyminen on lapsen oppimisen kannalta keskeinen asia. Päivähoidon työntekijä kannustaa vanhempia käyttämään kotona lapsen kanssa omaa äidinkieltään, sillä ensisijainen vastuu lapsen äidinkielen kehitymisestä on perheellä. Samaan kieliryhmään kuuluvia lapsia pyritään mahdollisuuksien mukaan sijoittamaan samaan päiväkotiryhmään, jotta lapsi saisi vertaisryhmän tukea omalle äidinkielelleen. Suomenkielisen kieliympäristön turvaaminen on maahanmuuttajalapsen näkökulmasta ensiarvoisen tärkeää. Tämä turvataan parhaiten sillä, että 21 lapsen ryhmään sijoitetaan enintään 5 maahanmuuttajalasta. Mahdollisten erityislasten määrä pitää muistaa ottaa tarkasti huomioon maahanmuuttajalasten sijoittamisessa.

Viittomakielisiä lapsia tuetaan Raumalla erityispäivähoidon tukikeinoin yhteistyössä perheen ja muiden kuntouttajatahojen kanssa.

Ennen kuin vieraskielinen lapsi aloittaa päivähoidossa, perheen kanssa pidetään aina tulkattu aloituskeskustelu. Ammattitulkkin käyttö väärinkäsitysten välttämiseksi ja tiedon kulun varmistamiseksi on ensiarvoisen tärkeää myös silloin kuin vanhemmista vain toinen puhuu suomea hyvin. Tällaisessa tilanteessa viranomaisella on myös oikeus ja moraalinen velvollisuus käyttää tulkkia. Lapsi ei koskaan saa olla tulkkina vaan tulkkaus jätetään aina ammattilaisen vastuulle. Aloituskeskustelussa selvitetään oleellisilta osin lapsen ja perheen historiaa sekä kerrotaan perheelle suomalaisesta päivähoitosta.

7. YHTEISTYÖ

7.1 KASVATUKUMPPANUUS

”Erityisesti haluaisin lisätä kodin tietoa lapsen hoidossa olemisesta. Varsinkin kun lapsi menee uuteen tarhapaikkaan niin vanhemmat tuntevat epävarmuutta ja tämä heijastuu myös lapseen. Pitäisi olla aikaa KUNNOLLA tutustua lapsen kanssa uuteen päivähoitoon, jossa jollakin hoitajalla olisi aikaa keskustella. Tämän pitäisi olla rutiini, eikä vain jos joku haluaa tai hoksaa kysyä asiaa”.

(5-vuotiaan tytön äiti)

Kasvatuskumppanuus rakentuu lapsen perheen ja päivähoidon välille ensimmäisestä yhteydenotosta lähtien ja siinä vanhemmilla niin kuin jokaisella päivähoidon työntekijällä on tärkeä rooli hoitosuhteen aikana. Kumppanuus perustuu vanhempien ja hoitohenkilöstön vuorovaikutukseen, jolloin tunne kumppanuudesta muodostuu molemmin puolin. Kumppanuuden muodostumisessa on tärkeää tunne siitä, että arvostamista ja kuuntelemista tapahtuu vastavuoroisesti. Kumppanuus edellyttää toinen toisensa tuntemista sekä ymmärtämistä ja ennen kaikkea luottamuksellisuutta. Lapsen, perheen ja henkilöstön kanssa käytyjen keskustelujen pohjalta laaditaan lapsen varhaiskasvatussuunnitelma (hoito- ja kasvatussopimus). Varhaiskasvatuksen toimintaa ja suunnitelmia laadittaessa turvataan vanhempien ja lasten vaikuttamismahdollisuudet päivähoidon kehittämiseen ja arviointiin. Kasvatuskumppanuus toteutuu toimimisena yhdessä lapsen parhaaksi, lapsen etuun pyrkien.

Päivähoidon henkilöstön tulee kunnioittaa vanhemman asiantuntijuutta lapsensa ensisijaisena kasvattajana ja tukea ammatillisesti perhettä kasvatustehtävässään sekä turvata lapselle hyvä päivähoito. Kumppanuus edellyttää myös sitä, että molemmilla osapuolilla on riittävästi tietoa toistensa kasvatuskäytännöistä ja -tavoista sekä mahdollisuus keskusteluun lapsesta, hänen hoidostaan ja perheestään. Perheiden erilaisuuden ja erilaisten arvovalintojen tiedostaminen on kumppanuuden edellytys. Päivähoidon työntekijöillä on ammatillinen vastuu käynnistää ja ylläpitää kasvatuskumppanuutta.

Vanhempien vuorovaikutus toisten samassa elämäntilanteessa olevien kanssa vahvistaa osaltaan heidän vanhemmuuttaan. Kasvatuskumppanuutta on myös vertaisryhmissä toimiminen, jota Rauman kaupunki ylläpitää ja tukee ensisijaisesti avoimessa päiväkotitoiminnassa. Tavoitteena on, että päivähoitoon asiakkaana perhe tuntee tulevansa kohdelluksi oikeudenmukaisesti ja tasapuolisesti.

7.2 MONIAMMATILLINEN VERKOSTOYHTEISTYÖ RAUMALLA

Verkostoyhteistyötä tehdään varhaiskasvatuksen linjausten mukaisesti koko lasta ja perhettä palvelevan verkoston kanssa. Tällöin yhteistyötä tehdään mm. seuraavissa asioissa:

1. lapsen kehitys, oppiminen ja huolenpito
2. työ- ja toimintatavat sekä niiden kehittäminen
3. lapsipolitiikka
4. seudullinen yhteistyö
5. oppilaitosyhteistyö sekä
6. muu yhteistyö ja tapahtumakohtainen yhteistyö.

1. Lapsen kehitys, oppiminen ja huolenpito

Lastenneuvolan (terveydenhoitaja), muun terveydenhoidon (psykologi, terapeutit, lastenpsykiatri) ja sosiaalityön yhteistyömuotoja varhaiskasvatuksen alueella ovat käynnit päivähoitoon yksiköissä sekä puhelinneuvottelut. Vammaisten lasten kohdalla yhteistyötä tehdään vammaispalvelun ja -järjestöjen kuntoutuspalvelujen kanssa. Lapsikohtaisiin kuntoutussuunnitelmapalaveriin osallistuvat kulloinkin tarvittavat yhteistyötahot.

2. Työ- ja toimintatavat

Lastenneuvola:

varhaiskasvatuksen yhteistyö lapsen 5-vuotistarkastuksen yhteydessä (= kehu).

Lastenneuvola ja sosiaalityö:

yhteisten koulutustilaisuuksien järjestäminen, esim. YLPPÖ, varhainen vuorovaikutus, varhainen puuttuminen, huolen puheeksiottaminen. Otan päiväkodissa toteutetaan perhettä tukevaa moniammatillista yhteistyötä, Verkkokeinua.

Lastenneuvola, sosiaalityö ja eri järjestöt:

toteuttavat tarvittaessa vertaisryhmätoimintaa, jota ovat mm. Iskä -ryhmä, lapsensa menettäneiden sururyhmä ja ylipainoisten lasten ryhmä.

Opetustoimi:

yhteistyön keskeisenä sisältönä on yhteistyömuotojen ja rakenteiden luominen ja kehittäminen niin, että lapsen kasvatuksellinen ja opetuksellinen jatkumo varmentuu, josta toiminnasta esimerkkejä ovat LATU -hanke sekä esiopetuksen ja perusopetuksen yhteistyö.

Rauman seurakunta:

yhteistyömuotoja ovat mm. lasten kirkkoretket sekä kristillisen kasvatuksen asiantuntijaavun saaminen tarvittaessa. Seurakunnan lapsityö osallistuu päivähoiton työryhmiin ja koulutushankkeisiin.

3. Lapsipolitiikka

Rauman seutukunnalle on laadittu lapsipoliittinen ohjelma vuonna 2003. Lapsipoliittisen seurantaryhmän koollekutsuminen ja raportoiminen on vastuutettu päivähoitolle. Ryhmään kuuluvat poliittisten puolueiden edustajat, kaupunginhallituksen edustaja, virastopäälliköt, eri järjestöjen edustajat, sosiaalityön, terveystoimen, sairaanhoitopiirin edustajat, seurakunnan lapsityön edustaja sekä poliisi.

4. Seudullinen yhteistyö

Lapsipolitiikan ohella seudullisia hankkeita ovat yhteiset kehittämishankkeet, joista esimerkkeinä ovat jo toteutuneet Akseli- ja Pikku Kukko -hankkeet. Uusina hankkeina ovat käynnistyneet lasten puheen- ja kielenkehityksen varhaisen tukemisen hanke PUKKI sekä perhepäivähoidon ohjaukseen liittyvä PIRTSAKKA -hanke. Lisäksi perhepäivähoidon ohjaajilla ja erityislastentarhanopettajilla on seudullista ammatillista yhteistyötä.

5. Oppilaitosyhteistyö

Raumalla sijaitsevien oppilaitosten kanssa tehtävä yhteistyö sisältää mm. koulutus-, asiantuntija ja tutkimustoimintaa. Rauman kaupunki järjestää työharjoittelupaikkoja varhaiskasvatusalan opiskelijoille sekä antaa mahdollisuuksia toteuttaa varhaiskasvatusta käsitteleviä opinnäytetöitä päivähoitoyksiköissään. Asiantuntija- ja tutkimusyhteistyötä tehdään yhteisissä kehittämishankkeissa, opiskelijavalinnoissa sekä koulutustilaisuuksien järjestämisessä.

6. Muu yhteistyö ja tapahtumakohtainen yhteistyö

Yhteistyökumppaneita edellä mainittujen lisäksi ovat Raumalla nuoriso- ja liikuntatoimi, kulttuuri- ja kirjastotoimi sekä ruokapalveluyksikkö.

Nuoriso- ja liikuntatoimi:

yhteistyö liittyy koululaisten iltapäiväkerho- ja muuhun kerhotoimintaan. Muu yhteistyö on lähinnä yhteisten toimitilojen käyttöä sekä erilaisten liikuntatapahtumien järjestämistä.

Kulttuuri- ja kirjastotoimi:

järjestää vuosittain Lasten kulttuuriviikon sekä lapsille suunnattuja taidenäyttelyitä. Kirjaston kanssa tehtävä yhteistyö on vilkasta.

TAVOITTEITA YHTEISTYÖN KEHITTÄMISEKSI

Kehittämisen painopisteet ovat lastenneuvoloiden, sosiaalityön ja peruskoulujen kanssa tehtävässä yhteistyössä. Lastenneuvoloiden kanssa pyritään terveydenhoitajan konsultoiwaan työotteeseen, jolloin keskustelu painottuu yleisesti lasten terveyteen ja kehitykseen liittyviin kysymyksiin ja hoitokäytänteisiin. Kuntoutustyöryhmään pitäisi saada myös päivähoidon edustaja. Pidemmän ajan tavoitteena on hyvinvointineuvola-ajatuksen toteutuminen, jossa päivähoito on kiinteästi mukana.

Sosiaalityössä lastensuojelun avohuollon tukitoimena päivähoidossa olevalle lapselle tehdään kuntoutussuunnitelma. Verkkokeinu -hankkeen kehittämisen tulee olla suunnitelmallista ja vastuutettua. Alueellisten kuntoutus- tai oppilashuoltoryhmien perustaminen ja oman sosiaalityöntekijän saaminen päivähoitoon ovat pitkän ajan tavoitteena.

Opetustoimen kanssa tehtävässä yhteistyössä on runsaasti haasteita. Yhteistyömuodoista ei ole sovittu lautakuntatasolla, mistä johtuen yhteistyö on kirjavaa ja joidenkin päiväkotien kohdalla varsin puutteellista. Esiopetussuunnitelmassa todetaan, että esiopetusyksikkö ja koulu sopivat keskenään yhteistyön toteuttamistavasta. Tavoitteena on, että yhteistyö sovittaisiin tietyiksi, kaikkia esiopetusyksiköitä ja kouluja koskeviksi toimenpiteiksi.

Päivähoito verkottuu eri hankkeiden kautta osaamiskeskusyhteistyöhön, seudulliseen yhteistyöhön ja oppilaitosyhteistyöhön. Hankerahoitusta haetaan tulevaisuudessakin erilaiseen kehittämistoimintaan itse hallinnoiden tai yhteisesti lähikuntien kanssa.

8. VARHAISKASVATUKSEN SISÄLLÖLLINEN ARVIOINTI, KEHITTÄMINEN JA SEURANTA

Lapsen kasvu ja kehitys edellyttävät päivähoidon kasvatuskäytäntöjen ja suunnitelmien jatkuvaa ja tavoitteellista arviointia. Arvioinnin avulla saadun tiedon pohjalta kehitetään varhaiskasvatussuunnitelmaan kirjattuja arvoja, tavoitteita, sisältöjä ja menetelmiä. Arvioinnin avulla selvitetään päivähoitoyksikköjen toiminnan vahvuuksia ja kehittämiskohteita.

Rauman päivähoidolla on käytettävissään arviointimateriaali ”Arviointi esiopetuksessa ja päivähoidossa 2002”, jota päivitetään tarvittaessa. Päivähoitoyksiköt laativat uuden toimintakauden alussa arvioinnin vuosisuunnitelman. Toiminnan arviointi perustuu aina arvoihin ja yhteisesti asetettuihin tavoitteisiin. Arvioinnin avulla kehitetään päivittäistä toimintaa sekä varhaiskasvatussuunnitelman sisältöjen ja menetelmien soveltuvuutta lapsiryhmän tarpeisiin.

Varhaiskasvatuksen laadun arviointi on jatkuva prosessi. Arvioimalla työtään päivähoidon henkilöstö kehittyy ammatissaan. Työyhteisön arvioinnin lisäksi on tärkeää yksittäisten työntekijöiden toiminnan arviointi. Työntekijän työn arvioinnissa ja kehittämässä tärkeitä ovat vuotuiset kehityskeskustelut esimiehen kanssa. Kehityskeskustelu on osa johtamista ja sen tarkoituksena on sopia työn tavoitteista, arvioida työn tuloksia ja varmistaa osaamisen kehittyminen. Kehityskeskustelu hyödyttää yksittäisen työntekijän, työyhteisön ja siten koko organisaation toimintaa ja hyvinvointia.

Arviointi ja toiminnan kehittäminen ovat toisiinsa kietoutuneita prosesseja, jotka vaativat pitkäkestoista ja sitoutunutta kehittämistä, hyvää suunnittelua ja koulutusta, jotta niistä muotoutuisi jatkuva ja luonnollinen osa arkipäivän työtä. Työnantajalla on velvollisuus tukea varhaiskasvatushenkilöstön täydennyskoulutusta, joka lisää sekä yksittäisen työntekijän että koko työyhteisön ammatillista osaamista.

Myös henkilökunnan työhyvinvointiin kiinnitetään huomiota. Koska päivähoitohenkilöstö tekee työtä omalla persoonallaan, tarvitaan työnohjausta, koulutusta ja muuta tukea, jotta työntekijöiden ammattitaito ja – identiteetti sekä työmotivaatio säilyvät.

LAPSEN VARHAISKASVATUSSUUNNITELMAN LAATIMISEN JA SEURANNAN PERIAATTEET

Valtakunnallisten varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden mukaisesti jokaiselle päivähoitossa olevalle lapselle laaditaan oma varhaiskasvatussuunnitelma yhteistyössä lapsen vanhempien kanssa. Suunnitelman laatiminen tapahtuu uuden toimintakauden alkaessa, jolloin lapsen huoltajat sekä lapsen hoitoon ja kasvatukseen osallistuvat henkilöt sopivat yhdessä lapsen yksilöllisen varhaiskasvatuksen tavoitteet.

Suunnitelmassa otetaan huomioon lapsen kokemukset, tämän hetken tarpeet ja tulevaisuuden näkymät, lapsen mielenkiinnon kohteet, vahvuudet sekä yksilöllisen tuen ja ohjauksen tarpeet. Lapsen varhaiskasvatusta arviotaessa vanhempien on oltava tietoisia asetuista tavoitteista.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman toteutumisen arviointia suoritetaan jatkuvasti varhaiskasvatushenkilöstön ja lapsen vuorovaikutuksessa. Toimintakauden lopussa huoltajien kanssa käydään palautekeskustelu, jossa yhdessä arvioidaan lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan kirjattujen tavoitteiden toteutumista. Keskustelun on oltava avointa ja vuorovaikutuksellista. Arviointi perustuu lapsen kokonaisvaltaiseen kehittymisen ja oppimisprosessin etenemisen seuraamiseen. Arvioinnin perustana on varhaiskasvatushenkilöstön suorittama havainnointi, keskustelu ja dokumentointi.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma toimii henkilökunnan työvälineenä ja sen toteutumista arvioidaan säännöllisesti. Päivähoitohenkilöstö huolehtii siitä, että lapsen varhaiskasvatussuunnitelma ja esiopetussuunnitelma muodostavat toimivan kokonaisuuden ja jatkumon.

LÄHTEET

- Alho-Kivi, H. & Keskinen, S. 2002 (toim.) Kodissa vaan ei kotona. Perhepäivähoito lapsen varhaiskasvatusympäristönä. Helsinki: Tammi
- Brotherus, A., Helimäki, E. & Hytönen, J. 1994. Opetus varhaiskasvatuksessa. Porvoo: WSOY
- Brotherus, A., Hytönen, J. & Krokfors, 1999. Esi- ja alkuopetuksen didaktiikka. Porvoo: WSOY
- Heinämäki, L. 2004. Erityinen tuki varhaiskasvatuksessa: Erityispäivähoito – lapsen mahdollisuus. Stakes.
- Cantell H. (toim.) 2004. Ympäristökasvatuksen käsikirja – opas toimintaan ja tutkimukseen. Juva: PS-Kustannus
- Huttunen, E. 1989. Päivähoidon toimiva arki. Varhaiskasvatuksen käytäntöjen kehittäminen. Jyväskylä: Suomen kaupunkiliitto
- Hujala, E., Puroila, A-M., Parrila-Haapakoski, S. & Nivala, V. 1998. Päivähoidosta varhaiskasvatukseen. Jyväskylä: Varhaiskasvatus 90 Oy
- Karvinen, P., Hinkkanen, J., Nykänen, R., Kinnunen, J. & Karhu 1997. Luonnossa kotonaan. Luonto-opastuksen käsikirja. Rakennusalan kustantajat RAK
- Kinos, J. 1994. Kohti lapsilähtöistä varhaiskasvatusta. Pedagogiikan jatkumomalli. Teoksessa M. Kankaanranta & E. Tiihonen (toim.) Joustavasti oppimaan. 5-8-vuotiaiden kasvatuksen ja opetuksen kehittämishankkeita. Jyväskylän yliopisto. Kasvatustieteiden tutkimuslaitos.
- Kokljuschkin, M. 2001. Unelmien päiväkotii. Kohti parempaa oppimisympäristöä. Helsinki: Tammi
- Koppinen, M-L, Lyytinen, P. & Rasku-Puttonen, H. 1989. Lapsen kieli ja vuorovaikutustaidot. Helsinki: Kirjayhtymä
- Matka jatkuu. Raision kaupungin varhaiskasvatussuunnitelma. Raision kaupunki 1/ 2005
- Nikkanen I. 2000. Metsämörri. Rakennusalan kustantajat RAK
- Oulun kaupungin sosiaali- ja terveystoimi ym. 2000. Päivähoito ja kestävä kehitys
- Rosenberg T. 1993. Pienestä pitäen. Ympäristökasvatus ja päivähoiton ekologinen arki. Jyväskylä: RAK ja Suomen luonnonsuojeluliitto
- Siren-Tiusanen, H. 1996. Saako lapsi nukkua, liikkua ja elää omassa rytmissään. Näkökulmia nuorimpien lasten kuormittavuuteen. LIKES-tutkimuskeskus. Research Reports on Sport and Health 102

Tampereen kaupungin varhaiskasvatussuunnitelma 2005

Turun kaupungin varhaiskasvatussuunnitelma 2005

Valtioneuvoston periaatepäätös varhaiskasvatuksen valtakunnallisista linjauksista. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisu 2000: 9

Varhaiskasvatuksen liikuntasuositukset 2005

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. Stakes, oppaita 2005: 56.

VASU -mentor koulutusmateriaali 2004. Stakes

LIITTEET

LIITE 1: JOKAMIEHEN OIKEUDET – VASTUU LUONNOSTA

Jokamiehenoikeuksilla tarkoitetaan jokaisen kansalaisen oikeuksia käyttää luontoa riippumatta siitä, kuka omistaa alueen tai on sen haltija. Tämä oikeus liikkua metsissä ja toisten mailla on ainutlaatuinen asia, jota meidän on suojeltava. Vaikka puhummekin jokamiehenoikeuksista, tulee muistaa, että niihin liittyy myös velvoitteita.

Jokamiehenoikeudet lyhyesti:

Saat

- liikkua jalan, hiihtäen tai pyöräillen luonnossa
- leirytyä tilapäisesti tarpeeksi kaukana asumuksista
- poimia metsämarjoja, sieniä ja kukkia (ei rauhoitettuja)
- onkia ja pilkkiä
- veneillä ja uida vesistössä sekä kulkea jäällä

Et saa

- häiritä eläimiä tai roskata ympäristöä
- liikkua pihamailla tai viljelyksillä
- kaataa tai vahingoittaa puita tai kerätä toisen maalta puuta, varpuja, sammalta ja jäkälää
- sytyttää nuotiota ilman pakottavaa tarvetta
- häiritä kotirauhaa metelöimällä tai leirytyymällä liian lähelle asumuksia
- ajella moottoriajoneuvolla maastossa ilman maanomistajan lupaa
- kalastaa tai metsästää ilman lupia

Euroopan Unionin jäsenenäkin Suomi säilyttää nämä oikeudet, vaikkei samanlaisia vapauksia useimmissa jäsenmaissa tunnetaakaan. Pääperiaatteena luonnossa liikkuesssa on, ettei saa aiheuttaa haittaa tai häiriötä tai vahinkoa.

LIITE 2: RAUMAN PIPARIT

250 g voita
2 dl sokeria
2 munaa
7 dl vehnä jauhoja
2 tl soodaa
1 tl kanelia
1 tl neilikkaa
1 tl inkivääriä
6 rkl siirappia

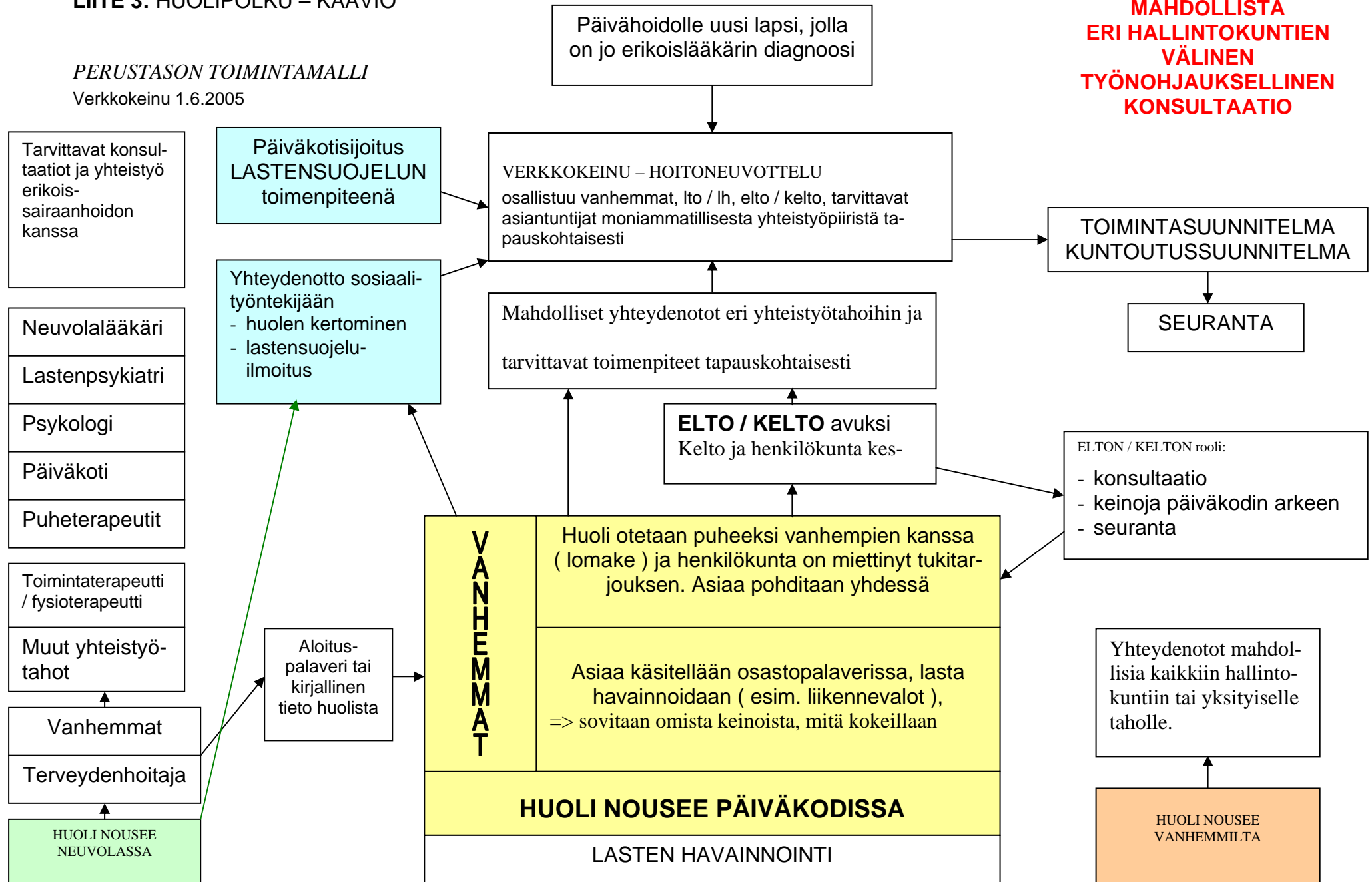
Voi ja sokeri vaahdotetaan. Munat lisätään yksitellen hyvin sekoittaen. Jauhot ja mausteet sekoitetaan keskenään ja lisätään taikinaan yhdessä siirapin kanssa. – Taikinasta pyöritellään palloja, jotka asetellaan harvakselleen pellille ja paistetaan 225 asteessa noin 10 minuuttia.

Ohjeen on antanut lastentarhanopettaja Maija Jurva Wännin päiväkodista.

LIITE 3: HUOLIPOLKU – KAAVIO

PERUSTASON TOIMINTAMALLI

Verkkokeinu 1.6.2005

LIITE 4: VARHAISKASVATUSSUUNNITELMATYÖRYHMÄ SEKÄ VARHAISKASVATUSSUUNNITELMAN AIHEALUEIDEN / SISÄLLÖLLISTEN ORIENTAATIOIDEN VASTUUHENKILÖT TYÖRYHMINEEN

Varhaiskasvatussuunnitelmatyöryhmä:

Eeva Koskinen, pj.

Heli Kallio

Satu Mäki

Eija Suominen

Laura Kemppainen

Jaana Eriksson-Kuromaa

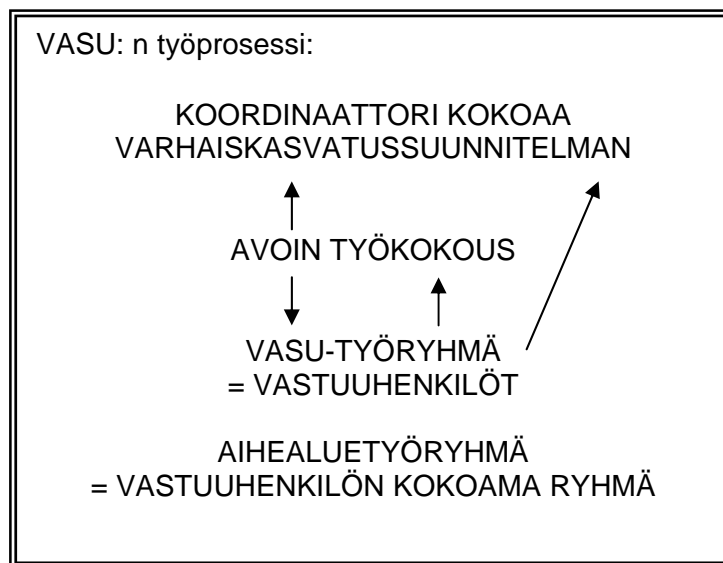
Hanna Alho-Kivi, siht.

Marjariitta Kivirauma

Kirsi-Marja Hyppölä

Timo Nissinen

Tytti Ignatius-Kauko

Aihealue / sis. orientaatio

Vastuuhenkilö + työryhmän jäsenet

LEIKKIMINEN

Päiväkodin joht. Marjariitta Kivirauma, päiväkodin joht. Riitta Hautala, päiväkodin joht. Pirjo Heino, lh Leena Uusitalo ja perhepäivähoidon ohj. Merja Goossen

LIKKUMINEN

Lto Laura Kemppainen, lh Jaana Moilanen, lto Sari Piirainen ja lh Irma Hakola

TAITEELLINEN KOKEMINEN

Aluejoht. Marja-Leena Kempas, lh Virve Haavisto, lh Arja Kaunisvirta, lto Satu Lausmaa, lto Päivi Kirjavainen, lh Raija Uskali, lh Satu Rusinen ja lto Paula Salomaa

**TUTKIVA LAPSI, OPPIMINEN
JA KASVU- JA OPPIMISYMPÄRISTÖ**

Leht. Hanna Alho-Kivi, päiväkodin joht. Tytti Ignatius-Kauko ja lto Tiina Koi-vunen

KIELI, VUOROVAIKUTUS JA VIESTINTÄ

Aluejoht. Satu Mäki, Ito Miia Heino, elto Krista Laine, päiväkodin joht. Maija Jurva, Ito Sanna Tuomola, Ito Heidi Björklöf, Ito Marjo Annila sekä koko Lensun päiväkodin henkilökunta

MATEMATIIKKA

Lto Heli Kallio ja Otan päiväkodin henkilökunta

LUONTO, YMPÄRISTÖ JA KESTÄVÄ KEHITYS

Päiväkodin joht. Eila Vainila ja Onnelan päiväkodin henkilökunta

HISTORIA: Perinne ja ESTEETTINEN orientaatio

Aluejoht. Marja-Leena Kempas, Ih Virve Haavisto, Ih Arja Kaunisvirta, Ito Satu Lausmaa, Ito Päivi Kirjavainen, Ih Raija Uskali, Ih Satu Rusinen ja Ito Paula Salomaa

EETTINEN orientaatio ja USKONNOLLISKATSOMUKSELLINEN orientaatio

Päiväkodin joht. Marianne Öystilä, elto Arja Laiho, Ito Pirjo Tammi, Ih Leena Saarilehto, Ih Margit Kiiski, kelto Saija Tanhuanpää

ERI KIELI- JA KULTTUURITAUSTAISTEN LASTEN VARHAISKASVATUS

Lto Timo Nissinen, Ito Pirjo Tamminen, kelto Kirsti Jussila, Ito Erika Ihalainen

ERITYISTÄ TUKEA TARVITSEVAT LAPSET

Elto Eija Suominen, elto Minna Salmi-
nen ja Ito Virpi Kaukkila

KASVATUSKUMPPANUUS

Päiväkodin joht. Kirsi-Marja Hyppölä, elto Ulla Selänne, päiväkodin joht. Han-
namaija Mäki ja Ih Kaarina Pykkänen

**MONIAMMATILLINEN VERKOSTO-
YHTEISTYÖ**

Aluejoht. Eeva Koskinen, kelto Kirsti Jussila, osastonhoitaja Maritta Kom-
minaho, sosiaalityöntekijä Marjatta Vilen, koulupsykologi Leena Luoto, liikunta- ja nuorisotoimenjohtaja Kaija Mäkitalo, kirjasto- ja kulttuurijoht. Leena Ratia, koulu-
tusjoht. Raija Laine ja leht. Hanna Alho-
Kivi

**VARHAISKASVATUKSEN SISÄLLÖL-
LINEN ARVIOINTI, KEHITTÄMINEN JA SEURANTA**

Leht. Hanna Alho-Kivi ja aluejoht. Marja-Leena Kempas

PERUSHOITO

Perhepäivähoidon ohjaaja Jaana Eriksson-Kuromaa, Ito Elisa Ylitalo, pph Nina Lindgren